

ความดีในปรัชญาฝ่ายธรรมชาตินิยม

นักปรัชญาฝ่ายธรรมชาตินิยม คือ นักปรัชญาจีนที่มุ่งสอนให้ดำเนินชีวิตไปตามธรรมชาติ เพราะถือว่าเป็นวิถีทางที่ถูกของสิ่งงาม ลัทธิปรัชญาฝ่ายธรรมชาตินิยมนี้ เรียกว่าลัทธิเต๋า

นักปรัชญาลัทธิเต๋าที่สำคัญที่จะนำมาพิจารณาศึกษาในบทนี้ คือ

1. เหลาจื่อ เป็นนักปรัชญาผู้ก่อตั้งลัทธิเต๋า
2. จางจื่อ นักปรัชญาผู้เผยแพร่ลัทธิเต๋าให้เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง
3. หยางจื่อ (หรือเอียงจื่อ) นักปรัชญาเต๋ามีแนวสอนไปทางวัตถุนิยม

ทัศนะเรื่องความดีที่จะพิจารณาสำหรับนักปรัชญาลัทธิเต๋าทั้ง 3 ท่านนี้จะพิจารณาเรื่องต่อไปนี้เป็นคือ

1. ลักษณะของความดีในทัศนะของนักปรัชญาแต่ละคน
2. ทัศนะเรื่องคนดี
3. เรื่องการปกครองที่ดี

ก. เหลาจื่อ

เหลาจื่อเป็นนักปรัชญาที่กำเนิดมาในช่วงระยะที่สังคมจีนกำลังประสบปัญหาความวุ่นวายทางการเมืองและสังคม คนหนึ่งได้พิจารณาเห็นว่าความวุ่นวายทั้งหลายในสังคมนั้นเป็นเพราะชาวจีนได้ละทิ้งความดีที่มีอยู่ตามธรรมชาติ หันมาสร้างอารยธรรม ระเบียบประเพณีต่าง ๆ ขึ้นมาปฏิบัติ คำสอนของเหลาจื่ออันเป็นคัมภีร์เรียกว่า เต๋า เต๋ จิง (Tao Te Ching) ซึ่งมีความยาว 81 บท แต่ละบทเป็นข้อความสั้น ๆ กั้นความลึกซึ้ง เหลาจื่อได้อธิบายเกี่ยวกับการดำเนินไปของธรรมชาติซึ่งท่านเห็นว่าเป็นสิ่งน่าประทับใจมากที่สุด และท่านมีความเห็นว่ามันอยู่ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ก็สมควรที่จะอยู่ร่วมกับสิ่งอื่น ๆ ในธรรมชาติอย่างกลมกลืน เช่น สวรรค์ และแผ่นดิน อันมีความเป็นระเบียบและอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนด้วยความสมบูรณ์ได้ก็โดยการปฏิบัติตนให้คล้อยตามเต๋าเช่นกัน ในเต๋า เต๋ จิง นั้นจะพิจารณาคำสอนของเหลาจื่อในประเด็นสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้คือ

1. ลักษณะของความดีตามที่ชนะของเหล่าจื้อ

คำสอนใน เต๋า เต๋ จิง นั้นส่วนใหญ่สอนให้มนุษย์ละทิ้งความวุ่นวายในสังคมกลับไปสู่ เต๋า ความดีคือการปล่อยให้ทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไปตามธรรมชาติของมัน มนุษย์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติก็ไม่ต้องไม่ทำอะไรที่ขัดกับวิถีทางแห่งธรรมชาติ หรือ เต๋า ซึ่งเป็นความจริงสูงสุด แต่เท่านั้นเป็นความจริงสูงสุดที่มนุษย์ไม่อาจจะสัมผัสได้โดยตรง จึงต้องผ่านทางเต๋ คือภาวะที่สิ่งทั้งหลายปรากฏตามสภาพที่มันเป็นไปตามธรรมชาติของมัน เติคล้ายกับเงาของเต๋าที่ปรากฏออกมาให้สัมผัสได้ คำสอนใน เต๋า เต๋ จิง ได้พูดถึงลักษณะของความดีไว้หลายบทในเชิงเปรียบเทียบกับสภาพของน้ำ ความไร้อำนาจของเด็กทารก และความนิ่งเฉยเป็นผู้รับการกระทำของสตรีเพศ ทั้งนี้เพราะเหล่าจื้อเห็นว่าไม่สามารถจะบรรยายลักษณะความดีอย่างตรงที่สุดได้ เพราะความดีเป็นภาวธรรมที่ไม่มีภาษาบรรยายได้ จะพอบอกลักษณะของความดีได้ก็โดยการเปรียบเทียบเท่านั้นคือ

1.1 เปรียบเทียบความดีกับน้ำ โดยการสังเกตจากปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ น้ำสามารถไหลแทรกซึมเข้าไปรวมกับทุกสิ่งทุกอย่างได้จนกระทั่งน้ำได้รวมเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งที่มีน้ำแทรกซึมเข้าไป และสิ่งที่ถูกน้ำแทรกซึมก็ไม่ได้มีปฏิกิริยาต่อต้านการรวมตัวกับน้ำแต่ประการใดทั้งสิ้น การที่สิ่งทั้งหลายยอมรับน้ำเป็นส่วนผสมโดยคุณสมบัติก็เช่นเดียวกับความดีที่ได้แทรกซึมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของทุกสิ่งทุกอย่างในธรรมชาติในสังคมมนุษย์ ในการปกครอง โดยไม่มีบุคคลใดในสังคมหรือผู้ถูกปกครองคนใดจะต่อต้านหรือไม่ยอมรับความดีนั้น ๆ เลย ดังเต๋า เต๋ จิง บทที่ 8 กล่าวว่า

ความดีอันสูงสุดนั้นคล้ายกับน้ำ

น้ำให้คุณแก่สรรพสิ่ง

แต่มิได้แย่งชิงสิ่งใด

น้ำตั้งตนอยู่ในที่ต่ำ

อันทุกคนรังเกียจเหยียดหยาม

ดังนั้นจึงนับว่าได้เข้าไปใกล้กับเต๋า

ในการอยู่อาศัย ปราชญ์เลือกสถานที่อันควร

ในดวงใจ ท่านถือความสงบมั่น

ในความเป็นมิตร ท่านถือคุณความดี

ในวาทะ ท่านถือความจริงใจ
 ในการปกครอง ท่านถือความสงบเรียบร้อย
 ในกิจการงาน ท่านถือความสามารถ
 ในการกระทำ ท่านเลือกเวลาที่เหมาะสม
 เหตุว่าท่านมิได้แก่งแย่งชิงดีกับผู้ใด
 คำติเตียนวาทะจึงมิได้แผ้วพานท่าน¹

1.2 เปรียบเทียบความดีกับเด็กทารก เหล่าจ้อเห็นว่าสภาพของเด็กทารกนั้นบริสุทธิ์
 ผุดผ่อง โดยเด็กทารกไม่ได้รับรู้อะไรที่มนุษย์ปรุงแต่งคักแปลงขึ้น แต่เด็กทารกก็ตั้งเจริญเติบโตไป
 โดยธรรมชาติทุกอย่าง เด็กทารกนั้นแม้จะตกอยู่ในอันตรายนานับประการก็จะไม่ได้รับอันตรายใด ๆ
 เลย เพราะเด็กทารกมีชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติ เช่นเดียวกับความดีย่อมมีความกลมกลืนกับ
 ธรรมชาติใดทุกสถานการณ์ โดยไม่มีความขัดแย้งใด ๆ ปรากฏให้เห็นเลยดัง เต่า เต่า จิ้ง บที่
 55 ไท่ถาวเปรียบเทียบไว้ว่า

ผู้เต็มเปี่ยมด้วยคุณความดี
 คลายกับเด็กทารก
 แมลงมีพิษไม่ต่อยกัด
 สัตว์ร้ายไม่จู่จับ
 นกรายไม่จิกตี
 กระดูกของทารกนั้นอ่อน
 กล้ามเนื้อนุ่มนวล
 แต่ถาจับฉวยสิ่งใด
 ก็ยึดไว้แน่น
 ไม่รู้ถึงความสัมพันธ์ทางเพศ
 ระหว่างชายหญิง
 แต่อวัยวะเพศของเด็กก็สมบูรณ์
 นี้แสดงว่ากำลังของเด็กไม่เสื่อมถอย
 ร่องไทรอยู่ตลอดวัน

¹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. วิธีแห่งเต่า หน้า 64

น้ำเสียงก็ไม่แหบแห้ง
 ี่แสดงว่าร่างกายของเด็ก
 มีความกลมกลืนอย่างสมบูรณ์
 สามารถล่วงรู้ถึงความกลมกลืนนั้น
 ก็อาจถึงความยั่งยืน
 เมื่อถึงความยั่งยืน
 ก็เรียกไควว่าเป็นผู้รูแจ้ง¹

2. คนดีตามทัศนะของเหล่าจื้อ

เหล่าจื้อได้กล่าวถึงคนดีว่า คนดีคือคนที่ปฏิบัติตนกล้อยตามสภาวะที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ ไม่ทำอะไรโดยฝืนธรรมชาติ ไม่คิดขงอยู่กับลาภ ยศ สรรเสริญ ประเพณี และอารยธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น คนดีในที่สุดจึงเป็นคนดีที่กล้อยตามวิถีแห่งเต๋าหรือคนดีคือคนที่ปฏิบัติตามหลักของ หวู เหว่ย หรือการกระทำโดยไม่มี การกระทำสิ่งใดที่ขัดแย้งกับการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ คนดีจึงไม่พยายามตั้งระเบียบกฎเกณฑ์ขึ้นมาบังคับการกระทำของบุคคลอื่นแต่อย่างใดทั้งสิ้น ท่านเห็นว่าคนที่มีคุณธรรมสูงจะไม่รูว่ามีคุณธรรม ทั้งนี้เพราะคุณธรรมนั้นเป็นธรรมชาติของคนดี จึงปฏิบัติตนได้โดยไม่รู้สึกลำบากใจแทบระการใจ ตรงข้ามกับผู้ที่ไม่มีคุณธรรมกลับพยายามจะรักษาคุณธรรมให้ได้โดยการแสดงตน คุณธรรมอื่น ๆ เช่น ความเมตตา ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ที่นิยมนับถือกันในสังคมทั้งหลายก็ เพราะคนใดละทิ้งวิถีทางของธรรมชาติแล้วหันมาสร้างกฎข้อบังคับและระเบียบประเพณีต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางบังคับปฏิบัติในสังคม ซึ่งเป็นมายาทั้งสิ้น คนดีจึงควรละทิ้งสิ่งเป็นมายาเพื่อไปยึดถือสภาพธรรมชาติแท้จริงเป็นแนวทางปฏิบัติตน ซึ่งลักษณะคนดีตามทัศนะของเหล่าจื้อตรงข้ามกับคนดีในทัศนะของขงจื้อ ความแตกต่างนี้เห็นได้ชัดใน เต๋า เต๋ จิง บทที่ 38

บุคคลผู้ประกอบด้วยคุณธรรมสูงส่ง
 มีใ้ใครรู้ว่าตนเองมีคุณธรรม
 ดังนั้นเขาจึงเป็นผู้มีคุณธรรม
 บุคคลผู้ประกอบด้วยคุณธรรมเพียงเล็กน้อย
 พยายามคืนรนรักษาคุณธรรมของตนไว้

¹ พจนาน อินทรสันติ. วิถีแห่งเต๋า หน้า 158

กลับต้องสูญเสียมันไป
 ผู้สูงส่งควยคุณธรรมคู่คล้ายกับเฉื่อยชา
 แมกระนั้นทุกสิ่งทุกอย่างก็สำเร็จเรียบร้อยลง
 ผู้ต่ำต้อยควยคุณธรรมทำแล้วทำเล่า
 แต่ทุกสิ่งทุกอย่างกลับไม่สำเร็จผล
 ผู้มีเมตตาบิ่่งนั้นกระทำโดยปราศจากการกระตุนเตือน
 ผู้มีคุณธรรมบิ่่งนั้นกระทำโดยการกระตุนเตือน
 ผู้ยึดถือประเพณีอันเคร่งครัดกระทำโดยการกระตุนเตือน
 ผู้ยึดถือประเพณีเคร่งครัดกระทำลงไป
 เมื่อมิได้รับการตอบสนองจากผู้ใด
 ก็หันมาใช้วิธีการบังคับ
 เน้นนานต่อมาผู้คนจึงค่อย ๆ เชื่อถือตามอย่างประเพณี
 คั้งนั้นเมื่อเตาสาบสูญไป
 คุณธรรมก็เข้ามาแทนที่
 เมื่อคุณธรรมสูญหายไป
 ความเมตตาก็เข้ามาแทนที่
 เมื่อความเมตตาสูญหายไป
 ความยุติธรรมก็เข้ามาแทนที่
 เมื่อความยุติธรรมสูญหายไป
 ประเพณีก็เข้ามาแทนที่
 ประเพณีนั้นถือความภักดีและความสัตย์ซื่อ
 ที่มีอยู่เพียงน้อยนิดในดวงใจ
 และเป็นจุดเริ่มต้นของความวุ่นวาย
 ความหยิ่งฐูอย่างกระทอนกระแทน
 เป็นเพียงภาพลวงตาของเต่า
 และเป็นจุดเริ่มต้นของความมมงาย

ตั้งนั้นมหาบุรุษยอมรับว่าความหนักแน่นไว้
 มิกดาเดินเลอประมาท
 อยู่ในความจริงละทิ้งสิ่งมายา
 ทานปฏิเสธสิ่งหลังและยอมรับในสิ่งแรก¹

จากเท่า เท จิง บทนี้ยอมรับแสดงให้เห็นว่าเหล่าจื่อไม่เห็นด้วยกับหลักคำสอนเรื่อง
 คุณธรรม และมนุษยธรรมของขงจื่อ เพราะเหล่าจื่อเห็นว่าการศึกษาที่มีมนุษย์มีสภาพตกต่ำอย่างที่เป็น
 อยู่นั้นก็เพราะการยึดปฏิบัติตามหลักจริยธรรมของขงจื่อ นั่นคือ อะไรก็ตามเมื่อเสื่อมลงก็จะมีผู้ตั้ง
 กฎเกณฑ์ใหม่ ๆ ขึ้นมาเป็นแนวทางบังคับการปฏิบัติของมนุษย์ต่อไป ดังนั้นศิลปวิทยาการที่สอนกัน
 อยู่ในสังคมไม่เคยช่วยใครคนเป็นคนที่ เพราะคนในสังคมปัจจุบันมีความต้องการอยากได้ในสิ่งที่เกิน
 ความจำเป็น โดยที่มนุษย์ได้ให้ค่ากับสิ่งปรุงแต่งที่มนุษย์สมมุติขึ้นอย่างมาก การศึกษาของมนุษย์
 เป็นความอยากอย่างหนึ่งที่เกิดจากผลของการปรุงแต่งนั้นจนเป็นเหตุทำให้สังคมเกิดความสับสน
 วุ่นวาย และต้องเสียสภาพตามธรรมชาติดั้งเดิมไป

คนที่ตามทัศนะของเหล่าจื่อจึงได้แก่คนที่ไม่พยายามปฏิรูป ปฏิวัติ หรือเปลี่ยนแปลง
 สังคมหรือสิ่งอื่นใดในธรรมชาติ เพราะธรรมชาติย่อมเปลี่ยนแปลงไปเองตามวิถีทางของมัน
 เหล่าจื่อได้โจมตีพวกนักปฏิรูปว่า เหมือนกับคนที่พยายามจะวิ่งหนีเงาตัวเอง ซึ่งไม่มีวันเป็นผล-
 สำเร็จได้ ดังนั้นวิถีทางธรรมชาติในทัศนะของเหล่าจื่อเป็นแนวทางที่ดีที่สุดที่ใช้สำหรับปรับปรุงโลก
 คนดีจึงไม่ควรพยายามที่จะปรับปรุงสิ่งอื่น แต่จะพยายามทำความเข้าใจกับสภาพของตนเองให้
 มากที่สุด จึงจะจัดว่าเป็นคนดีตลอดไป แม้จะตายไปแล้วคุณความดีก็ยังคงอยู่ ดังเท่า เท จิง
 บทที่ 33 กล่าวถึงคนดีผู้ปรับปรุงตนเองไว้ว่า

ผู้ที่เข้าใจคนอื่นคือผู้รอบรู้อ
 ผู้ที่เข้าใจตนเองคือผู้แจ่มแจ้ง
 ผู้ที่หมั่นช่วยคนอื่นคือผู้มีกำลัง
 ผู้ที่หมั่นช่วยตนเองคือผู้เข้มแข็ง
 ผู้ที่มักน้อยคือผู้ร่ำรวย
 ผู้ที่มานะพยายามคือผู้มีความหวัง
 ผู้ที่อยู่ในสถานะอันเหมาะสมของตน

¹ พจนานุกรม จันทรสติก. วิถีแห่งเท่า. หน้า 125-126

ยอมอยู่ไต่ยาวนาน
ถึงแม่มันจะสิ้นชีวิตไปแล้ว
แต่คุณความดีก็ยังคงอยู่สืบไป¹

ลักษณะของคนดีก็อีกอย่างหนึ่งที่เหลาจื่อเสนอไว้คือ คนดีต้องไม่เสนอความดีของตัวเอง และไม่ยกตนข่มท่าน โลกก็จะยกย่องนับถือ ทั้งนี้เพราะสิ่งใดที่ดีย่อมมีความกลมกลืน เป็นเนื้อเดียวกับธรรมชาติ ดังกล่าวแล้วนั้นคนดียอมไม่แสดงถึงความดีเพื่อเป็นการอวดตน เพราะการแสดงอวดตนเป็นสิ่งที่ไม่ใช่ความดี คนดีจึงต้องทำตนให้สอดคล้องกับธรรมชาติจนเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ จึงจะนับเป็นผู้มีความเข้าใจธรรมชาติอย่างแท้จริง คนดีที่ไม่อวดตัวเองจึงจะได้รับการยกย่องสรรเสริญจากประชาชนให้เป็นผู้นำประเทศได้ คนดีที่ดำเนินชีวิตของตนไปตามธรรมชาติโดยไม่แสดงตัวเป็นคู่แข่งกับบุคคลอื่นก็จะไม่มีใครในโลกมาแข่งขันกับเขา เมื่อเป็นเช่นนี้โลกทั้งโลกก็จะยอมรับคนดีประเภทนี้ โดยปราศจากคู่แข่งขึ้นตั้ง เตา เต๋ จึง บทที่ 22 กล่าวไว้ว่า

ยอมเป็นผู้ต่ำต้อยจึงรักษาตนไว้ได้
ยอมงอจึงกลับตรงได้
ยอมวางเปล่าจึงเต็มได้
ยอมเก่าจึงกลับใหม่
ผู้มีน้อยก็จะได้รับ
ผู้มากก็จะถูกลดทอน
ดังนั้นปราชญ์ยอมรักษาความเป็นหนึ่งเดียวไว้
ท่านจึงกลายเป็นแบบอย่างของโลก
ท่านมีได้แสดงตนให้ปรากฏ
ความรุ่งโรจน์ของท่านกลับปรากฏขึ้น
ท่านมีไคบยงล้ำพอง
ชื่อเสียงของท่านกลับคือเสียง
ท่านมีได้โอ้อวดคน
ประชาชนกลับไว้วางใจ
ท่านมีไคภาควมีใจ

¹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. วิชาแห่งเต๋า หน้า 114

แตกดับได้เป็นผู้นำของประชาชน
 คอยเหตุน่าท่านมีไค่แก่งแย่งชิงดีกับผู้อื่น
 จึงไม่มีใครในโลกมาแข่งขันกับท่าน
 ตามที่โบราณโคกล่าวไว้ว่า
 "ยอมเป็นผู้ต่ำต้อยจึงรักษาตนไว้ได้"
 นี้มีอานุภาพไค่ว่าเป็นความจริงหรือ
 ดังนั้นปราชญ์จึงตำรงตนไว้ได้
 และโลกทั้งโลกก็ให้ความเคารพ¹

จากเท่า ๆ นี้ จึง ที่ยกมาแสดงเป็นตัวอย่างนี้พอจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า คนดีตาม
 ทัศนะของเหล่าจื้อ คือคนที่ไม่พยายามสร้างวัฒนธรรมและอารยธรรมใด ๆ ขึ้นมาขัดแย้งกับให้คนใน
 สังคมปฏิบัติตาม เพราะการทำเช่นนี้เป็นการฝืนธรรมชาติ คนดีคือคนที่วางตัวเป็นกลางอยู่ท่าม-
 กลางความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติโดยไม่พยายามปรับปรุงสิ่งใด ให้ผิดแนวทางธรรมชาติออกไป
 คนดีจึงไม่อวดความดีของตนเองว่า เหนือบุคคลอื่น

3. การปฏิบัติตนต่อบุคคลอื่นในสังคม

แนวการปฏิบัติต่อบุคคลอื่นนั้นเหล่าจื้อสอนแตกต่างจากคำสอนในลัทธิขงจื้อ เพราะ
 ลัทธิขงจื้อสอนว่ากับคนดีให้ทำดีตอบ ให้ปฏิบัติกับคนชั่วด้วยความยุติธรรมเพื่อแยกคนดีออกจากคนชั่ว
 แต่สำหรับเหล่าจื้อสอนว่ากับคนดีให้เราทำดีตอบ และกับคนชั่วยกให้ทำดีตอบเช่นกัน กับคนชัวยกให้
 เราไว้ใจเขา และกับคนคดโกงก็ให้ไว้ใจเขาเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้คนชัวยกลายเป็นคนดี และ
 คนคดโกงกลายเป็นคนชัวย ถ้าเป็นไปไค่เช่นนี้แล้วโลกทั้งโลกก็จะม่แต่ความกลมกลืนกัน คนทุก
 คนมีใจกรุณาต่อกัน นักปกครองก็จะดูแลปกครองประชาชนเหมือนมีตาปกครองดูแลบุตรีคาศาของตนดัง
 เท่า ๆ นี้ บทที่ 49 กล่าวถึงการปฏิบัติต่อบุคคลอื่นในสังคมไว้ว่า

ปราชญ์มีไค่ใส่ใจในตน
 ท่านถือเอาผู้อื่นเปรียบประดุจตัวท่าน
 กับคนดีชาวเขาทำดีด้วย
 กับคนชัวยชาวเขาก็กทำดีด้วย

¹ พงนา จันทรสันติ. วิถีแห่งเต๋า หน้า 89-90

ทั้งนี้เพื่อให้เขาเปลี่ยนเป็นคนดี
 กับคนมีศีลจะซาพเจ้าก็เชื่อถือ
 กับคนไม่มีศีลจะซาพเจ้าก็ยังไม่เชื่อถือ
 ทั้งนี้เพื่อให้เขาเปลี่ยนเป็นคนที่มีศีลจะ
 ปราชญ์อยู่ในโลกอย่างสงบกลมกลืน
 มีใจกรุณาต่อทุกคน
 คนในโลกก็จะมีน้ำใจงาม
 ท่านดูแลประชาชนเหมือนกับบุตรของตน¹

4. การปกครองที่ดี

เหล่าข้อได้เสนอแนวทางการปกครองระบอบเสรีนิยมและระบอบชาตินิยม ซึ่งเชื่อว่า
 กฎธรรมชาติดีกว่ากฎหมาย หรือบทบัญญัติใด ๆ ที่มนุษย์บัญญัติขึ้น หลักการปกครองที่เสนอคือหลัก
 หู หเวย อันได้แก่การปกครองที่ปล่อยให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีทางของธรรมชาติ โดยนัก
 ปกครองไม่ต้องปรับปรุงสังคมให้เปลี่ยนแปลงไปโดยฝืนธรรมชาติ การปกครองจึงจะเกิดสันติภาพ
 ได้อย่างแท้จริง ประชาชนจะไม่แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกันในสังคมแต่ประการใด ท่านมีความเห็นว่า
 ความสลับซับซ้อนทางการเมืองและทางสังคม ก่อให้เกิดความวุ่นวายทางสังคมขึ้นอย่างมากมาย
 ดังจะเห็นได้ในสมัยที่ท่านมีชีวิตอยู่ที่สังคมจีนแตกแยกออกเป็นรัฐเล็กรัฐน้อย และต่อสู้แย่งชิงความ
 เป็นใหญ่กัน จนประชาชนประสบความเดือดร้อนโดยทั่วไป เพราะผู้ปกครองแต่ละรัฐต่างก็บัญญัติ
 กฎหมายบังคับให้ประชาชนปฏิบัติตาม เหล่าจึงจึงประมาณว่ากฎหมายจารีตประเพณีตลอดจนหลัก
 จริยธรรมทั้งปวงว่าเป็นสิ่งที่เลวร้าย เพราะท่านถือว่ายิ่งออกกฎหมายมากเท่าใดก็จะเป็นสิ่งคอย
 กระตุ้นให้ประชาชนเอาแต่ฝ่าฝืน คือยังมีกฎหมายมากการฝ่าฝืนก็มาก เมื่อมีการฝ่าฝืนมากผู้
 ปกครองก็ต้องออกกฎหมายมาบังคับไม่ให้ประชาชนฝ่าฝืน ประชาชนก็จะหาทางฝ่าฝืนมากยิ่งขึ้น
 กฎขึ้นมาก็เป็นทวีคูณ กฎทุกกฎจะมีการฝ่าฝืนได้ กฎมากการฝ่าฝืนก็มาก นานเข้าผู้ปกครองก็
 มักจะออกกฎหมายลงโทษแก่ผู้ฝ่าฝืนอย่างรุนแรงโดยการไขเถืองมือ คือ อาวุธมาบังคับให้ประชาชน
 ปฏิบัติตาม เมื่อมีบทลงโทษรุนแรงการฝ่าฝืนกฎของประชาชนก็จะไขเถืองมือให้เลวร้ายมากยิ่งขึ้นเพื่อหา
 หนทางเลี่ยงกฎหมายและการลงโทษ สังคมก็จะเกิดความสับสนวุ่นวาย ประชาชนไม่ไว้วางใจ
 ซึ่งกันและกัน และผู้ปกครองก็คอยหวาดระแวงประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ คอยเกรงว่า-

¹ พจนานุกรมสันติ. วิถีแห่งเต๋า. หน้า 146

เจ้าหน้าที่จะไม่ซื้อสัตว์ เจ้าหน้าที่เองก็มีช่องทางโก่งกินโดยรับสินบนจากประชาชนที่ทำผิดกฎหมาย
ของบ้านเมืองคัง เต่า เต๋ จิง บทที่ 57 คอ แห่งกล่าวว่า

ขอห้ามยิ่งมาก
ประชากรราษฎรยิ่งยากจน
อาวูชยิ่งแหลมคม
ประเทศยิ่งวุ่นวายสับสน
วิทยาการยิ่งมีมาก
สิ่งประคิษฐ์ยิ่งแปลกประหลาด
กฎหมายยิ่งมีมาก
โจรผู้ร้ายยิ่งชุกชุม¹

4.1 รัฐบาลที่ดี

คังกล่าวแล้วว่าหลัก หู เหวย เป็นหลักการปกครองที่เหลาจื้อเสนอ รัฐบาล
ที่ดีจึงไม่ก้าวกายเสรีภาพของประชาชน และประชาชนเองก็ต้องไม่ก้าวกายเสรีภาพของกันและกัน
สิ่งใดที่เป็นอารยธรรมจะต้องยกเลิกเสียให้สิ้น เพื่อให้ประชาชนกลับไปดำเนินชีวิตอย่างเป็นไป-
ตามธรรมชาติ ละทิ้งสิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น เพราะบทบัญญัติทั้งหลายที่มีอยู่ในสังคมนั้นเป็นไปเพราะ
ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ผู้คิดมันเอง เช่น เรื่องความรู้ ความถูกต้อง ความยุติธรรม คุณธรรม
มนุษยธรรม [ตามที่สั่งสอนกันอยู่ในลัทธิขงจื้อ] ถาละทิ้งสิ่งเหล่านี้เสียได้สังคมก็จะกลายเป็นสังคม
ที่เรียบง่าย ประชาชนมีความบริสุทธิ์ใจต่อกัน ไม่เสแสร้งเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ความสับสนวุ่นวาย
ในสังคมก็จะสิ้นไปคัง เต่า เต๋ จิง บทที่ 19 กล่าววว่า

ละทิ้งความเจ็บแสบแหลม ละเลยความรู้
ประชาชนก็จะได้รับประโยชน์อภัยเท่า
ละทิ้งความถูกต้อง ละเลยความยุติธรรม
ประชาชนก็จะปรองดองกันทุกกรณี
ละทิ้งเล่ห์เหลี่ยม ละเลยผลประโยชน์
หวัชโมยก็จะหมดสิ้นไป

สิ่งทั้งสามนี้ คือกิริยาอาการภายนอก
ที่แสดงขึ้นอย่างไรประโยชน์
ราษฎรต้องพึงพากัน
การเป็นตัวของตัวเองอย่างง่าย ๆ
สอดคล้องกับธรรมชาติดั้งเดิม
เพื่อขจัดความเห็นแก่ตัว
เพื่อศรัทธาแห่งความโลภ¹

4.2 นักปกครองที่ดี

เหล่าจอเสนอกความเห็นว่าปราชญ์ที่จะเข้ามาจัดการปกครองรัฐหรือนักปกครอง
ที่ดีจะเข้ามาปกครองได้โดยนำหลัก หู หเว ย มาใช้ เขาจะไม่ให้ค่าแก่สิ่งใดเป็นพิเศษ เพื่อว่า
จิตใจของประชาชนจะใคร่ไม่มีความโลภ ไม่แก่งแย่งชิงดีกัน และประชาชนก็ไม่รู้สึกตัวว่าตนเอง
กำลังถูกปกครอง เพราะเมื่อประชาชนอยู่กันอย่างธรรมดาไม่มีกฎหมายมาบังคับ ประชาชนก็ไม่
ต้องคิดหาเล่ห์เหลี่ยมกลโกงมาคอยฟาดฟัน ประชาชนก็จะประพฤติดำเนินด้วยความถูกต้อง เมื่อถูก
ครองไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจการของประชาชนให้เป็นตัวอย่าง ประชาชนก็จะไม่ก้าวภายในกิจการของ
บุคคลอื่น ๆ กล้วยเช่นกัน ดัง เต่า เต๋ จึง มพที่ 57 ตอนหนึ่งกล่าวว่า

ดังนั้นปราชญ์จึงกล่าวไว้ว่า

"ข้าพเจ้ามิได้กระทำ ราษฎรก็ปรับปรุงตนเอง

ข้าพเจ้าตั้งตนในความสงบ ราษฎรก็ประพฤติดนุกดอง

ข้าพเจ้าไม่เข้ายุ่งเกี่ยว ราษฎรก็รำรวย

ข้าพเจ้าไร้ความทะยานอยาก ราษฎรก็มีความสามัคคีและซื่อสัตย์"

นักปกครองที่ดีต้องไม่ยกย่องบุคคลใดบุคคลหนึ่งให้เห็นเกินกว่าคนอื่น ๆ ในสังคม
เพราะการยกย่องคนหนึ่งคนใดขึ้นมาย่อมทำให้คนอื่น ๆ อยากจะได้รับการยกย่องเช่นนั้นบ้าง ต้อง
ไม่ให้ค่าแก่วัสดุที่หายากเพราะจะทำให้คนที่ไม่มีอยากได้ เป็นการเพาะนิสัยขโมยให้แก่ประชาชน
ปราชญ์ผู้ปกครองจึงปกครองโดยส่งเสริมให้ประชาชนมีสุขภาพกายที่สมบูรณ์ จิตใจประชาชนบริสุทธิ์
ไม่มีความปรารถนาสิ่งใดนอกจากสิ่งที่มีค่าจำเป็นตามธรรมชาติ ดัง เต่า เต๋ จึง มพที่ 3 กล่าว
ไว้ว่า

¹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. วิถีแห่งเต๋า หน้า 84

มิได้ยกย่องคนฉลาด
 ประชากรานุกรก็จะไม่แก่งแย่งชิงดี
 มิได้ให้คุณค่าแก่สิ่งของหายาก
 ประชากรานุกรก็จะไม่ลักขโมย
 ขจัดตัวตนแห่งความอยาก
 ดวงใจแห่งประชากรานุกรก็จะบริสุทธิ์
 ตั้งมั่นปราศนุยอมปกครองโดย
 ห่าจิติใจของประชากรานุกร วาง สะอาด
 บำรุงเลี้ยงให้โอ้มหน้า
 คัดทอนความทะยานอยาก
 เสริมสุขภาพแห่งร่างกาย
 ความคิดและความปรารถนาของประชากรานุกร
 ก็จะถูกล้างใจให้บริสุทธิ์
 คนฉลาดก็มีอาจหาญ
 เขากระทำการหุจจริต
 ปราศนุยอมปกครอง
 โดยการไม่ปกครอง
 ตั้งมั่นทุกสิ่งทุกอย่าง
 ก็จะถูกปกครอง
 และดำเนินไปอย่างมีระเบียบ ¹

การที่นักปกครองจะจัดแนวการปกครองตามแนวนี้ได้ก็โดยมีความเข้าใจ เต่า
 อย่างแท้จริง นั่นคือนักปกครองที่ดีปกครองโดยปล่อยให้ทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีทาง
 แห่งเต่า โดยขจัดความทะยานอยากอันไม่ใช่ธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์ให้หมดไป กลับไปดำเนิน
 ชีวิตตามอย่างสมัยดึกดำบรรพ์โดยไม่ให้ข้อแก่สิ่งใด เพราะว่าความเรียบง่ายแบบเต่าแต่โบราณนั้น
 ไร้ข้อ แม้ไม่มีใครไปให้ข้อแก่มันมันก็คงเปลี่ยนแปลงไปด้วยความเรียบง่ายของมัน ธรรมชาติดั้ง-
 เดิมของจิตใญ่มนุษย์ก็คือความจริงใจและบริสุทธิ์ใจ ซึ่งนักปกครองที่ดีจะต้องพยายามรักษาธรรมชาติ

¹ พจนานุกรมสันติ. วิถีแห่งเต่า. หน้า 56-57

คั้งเกิมของจิตใจมนุษย์ไว้ด้วย คั้ง เตา เต จิง บทที่ 37 กล่าววา

เตาไมเคยกกระทำ

แมกระนั้นทุกสิ่งทุกอย่างก็สำเร็จลุลวงลง

หากกษัตริย์และเจ้านครสามารถรักษาเตาไว้ได้

โลกก็จะเปลี่ยนแปลงไปโดยความต่อเนื่อง

เมื่อโลกเปลี่ยนแปลงไปและเกิดการกระทำต่าง ๆ ขึ้น

จึงปล่อยให้ความเรียบง่าย แต่บรรพกาลเป็นผู้ควบคุมการกระทำ

ความเรียบง่ายแต่บรรพกาลนี้ไร้ชื่อ

มันช่วยจัดความอยากทั้งปวง

เมื่อจัดความอยากได้

ความสงบยอมเกิดขึ้น

คั้งนั้นโลกยอมถึงซึ่งสันติสุข¹

จากตัวอย่างที่แสดงมาให้เห็นคล้ายกับการปกครองด้วยหลัก หู ห่วย

ไม่ยาก เพราะเพียงแต่การไม่ปกครองเท่านั้น แต่ถาพิจารณากันให้ละเอียดแล้วไม่ใช่สิ่งที่จะกระทำ

ได้โดยง่ายเลย เพราะสภาพจิตใจของประชาชนใหญ่ยอมด้วยอารยธรรม ประเพณีต่าง ๆ มา

มาย จนไม่เหลือสภาพจิตใจคั้งเกิมอยู่ คั้งนั้นนักปกครองที่จะจัดการปกครองแบบนี้ใดต้องมีความ

ระมัดระวังในการจัดการปกครองและมีความเข้าใจเตาอย่างถ่องแท้จึงจะจัดการปกครองได้

เหล่าจื้อเปรียบเทียบว่าการปกครองประเทศใหญ่ก็เหมือนกับทอดปลาตัวน้อย คือต้องมีความระมัด-

ระวังแต่ใช้เวลาสั้น ๆ ถาผู้ปกครองปกครองด้วยหลักเตา ความชั่วร้ายต่าง ๆ จะไม่ปรากฏให้เห็น

จะไม่มีใครทำร้ายกัน ทุกคนจะอยู่รวมกันด้วยความดีคั้ง เตา เต จิง บทที่ 60 กล่าววา

ปกครองประเทศใหญ่เหมือนทอดปลาตัวน้อย

พิถีพิถันระมัดระวัง แต่ไม่จำเป็นต้องนาน

ไม่จำเป็นต้องทอดนานปลาก็สุกได้

ทอดปลาตัวน้อยจึงเป็นหลักในการปกครองประเทศใหญ่

ปกครองอาณาจักรด้วยหลักแห่งเตา

สิ่งชั่วร้ายจะไม่สำแดงอิทธิฤทธิ์

¹ พจนานุกรมสันติ. วิชาแห่งเตา. หน้า 119

มิใช่ว่าอำนาจของสิ่งชั่วร้ายนั้นหมดสูญ
 แต่เป็นควาอำนาจนั้นไม่อาจทำร้ายผู้คนได้อีก
 ปราชญ์ก็เช่นกันมิได้ทำร้ายผู้คน
 ไม่มีใครทำร้ายใคร
 กระแสธารแห่งคุณความดีก็ไหลหลั่งท่วมตน¹

เหล่าจื้อโคเสนอลักษณะผู้ปกครอง 4 แบบที่มีอยู่ในโลก และนักปกครองที่จั-
 การปกครองคล้อยตามเตาเป็นการปกครองแบบที่ดีที่สุด เป็นการปกครองที่ผู้ปกครองมีความศรัทธา
 ในเตา จักรการปกครองอย่างคล้อยตามความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ โดยที่ประชาชนเพียงแต่
 รู้ว่ามีผู้ปกครองอยู่ แต่ประชาชนไม่มีความลำบากใจที่อยู่ภายใต้การปกครองของเขา เพราะ
 ประชาชนสามารถจะดำเนินชีวิตของตนเองได้ตามวิถีทางธรรมชาติของตน ผู้ปกครองที่ดีทำงาน
 สิ่งใดก็จะได้รับความร่วมมืออย่างดีจากประชาชน เพราะประชาชนได้ทำงานกับเขาแล้วประชาชน
 รู้สึกว่าผลงานที่สำเร็จลงไฉนนั้นเป็นผลงานของพวกเขาไม่ใช่ผลงานของผู้ปกครอง ซึ่งท่านพูดถึงการ
 ปกครองทั้ง 4 แบบไว้ในเตา เต๋ จิง บทที่ 17 ว่า

ผู้ปกครองที่ดีที่สุดนั้น

ราษฎรเพียงแต่รู้ว่ามิใช่เขาอยู่

ที่ครองลงมา

ราษฎรรักและยกย่อง

ที่ครองลงมา

ราษฎรกลัวเกรง

รองลงมาเป็นอันดับสุดท้าย

ราษฎรชิงชัง

เมื่อนักปกครองขาดศรัทธาในเตา

ก็มักต้องการให้ประชาชนมาศรัทธาในตน

แต่สำหรับนักปกครองที่ยอดเยี่ยมนั้น

เมื่อภารกิจใดสำเร็จลงแล้ว

ก็งานใดคลุคลงแล้ว

¹ พจนานุกรม จันทรสันติ. วิถีแห่งเตา. หน้า 166

ราษฎรต่างพากันภาคภูมิใจและภูมิใจว่า
"การงานนั้นล้วนสำเร็จลงด้วยความสามารถของเรา"¹

4.3 ประเทศในอุดมคติ

ประเทศในอุดมคติของเหล่าจื้อแตกต่างจากประเทศในอุดมคติของขงจื้อมาก เพราะขงจื้อสอนให้มีการสร้างอารยธรรมของสังคมให้เป็นสังคมที่มีความสลับซับซ้อนด้วยการยึดมั่นในระเบียบประเพณี(หลี่) สนับสนุนให้มีประเทศที่กว้างขวางและมีประชากรมาก ส่วนเหล่าจื้อนั้นเสนอการปกครองเป็นสังคมชนบทแบบดั้งเดิมสมัยก่อนอารยธรรมมีประชากรไม่หนาแน่นนัก แต่มีอาหารที่อุดมสมบูรณ์เกินความต้องการของประชาชน ส่งเสริมให้ประชาชนตั้งหลักแหล่งเป็นที่ไม่เรื้อนทองเที่ยวไปต่างถิ่น แม้จะมียานพาหนะที่สามารถไปไต่ถ้ำตาม เป็นประเทศที่ผู้คนไม่สนใจการสร้างอารยธรรม แต่จะพอใจกับการใช้ชีวิตที่เรียบง่ายโดยการกินอยู่อย่างสามัญ จดจำเรื่องราวโดยการผูกปมด้วยเชือกแทนการเขียนหนังสือ เหล่าจื้อได้เสนอประเทศในอุดมคติของท่านไว้ใน เต๋า เต๋ จิง บทที่ 80 ว่า

หวังให้ประเทศเล็กที่มีพลเมืองน้อย
มีอาหารพอที่จะเลี้ยงดูพลเมือง
มากกว่าที่เขาต้องการถึงสืบเท่ารอยเท้า
ให้ประชาชนเห็นคุณค่าของชีวิต
และไม่ทองเที่ยวพเนจรไปไกล
ถึงแม้จะมีพาหนะเรือและรถ
ก็ไม่มีใครปรารถนาจะขับขี่
ถึงแม้จะมีเกราะและอาวุธ
ก็ไม่มีโอกาสจะใช้
ให้กลับไปใช้การจดจำเรื่องราว
ด้วยการผูกเงื่อนแทนการเขียนหนังสือ
ให้เขานึกว่าอาหารพื้น ๆ นั้นโอชะ
เสื่ออันสามัญนั้นสวยงาม
บ้านเรือนธรรมดาอันสุขสบาย

¹ พงนา จันทรสันติ. วิถีแห่งเต๋า. หน้า 82

ประเพณีชีวิตคนนาชนม
 ในระหว่างเพื่อนบ้านต่างเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน
 จนอาจไคยบ่เสียงโง่ซนซุนซ่เหวจากข้างบ้าน
 และทราบจนวันสุดท้ายของชีวิต
 จะไม่มีใครไค้เคยออกไปนอกประเทศของคนเลย ¹

สรุป ชีวิตที่ดีตามทัศนคติของเหลาจื้อ คือ ชีวิตที่มีความเป็นอยู่อย่างง่าย สอดคล้องกับธรรมชาติดั้งเดิม และมีความประสานกลมกลืนกับธรรมชาติอย่างดีที่สุด คนที่มีชีวิตเช่นนั้นได้ก็คือคนที่เดินตามทางของเต๋า ซึ่งคนประเภทนี้จางจื้อให้ชื่อว่าเป็นมนุษย์ที่แท้ สังคมในอุดมคติของเหลาจื้อนั้น แม่ทานต้องการจะให้เป็นสังคมก่อนอารยธรรม แต่ก็มีไค้หมายความว่าเป็นสังคมก่อนการพัฒนา เพราะสังคมในอุดมคติของท่านนั้นมียานพาหนะ เช่น รถ และเรือให้ใช้พร้อมแล้ว ตลอดจนอาวุธในสงครามก็มีมาก แต่ประชาชนในสังคมอุดมคติไม่ปรารถนาที่จะใช้มัน เพราะเขาเห็นว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งธรรมดาสามัญพวก เขาไม่ไค้ให้ความหมายพิเศษแก่มัน **พวกเขาขอใจจะอยู่อย่างนี้คนสมัยก่อนอารยธรรมอยู่กันมาก** ดังนั้นสังคมในอุดมคติของเหลาจื้อจึงเป็นสังคมเห็นออารยธรรม คือสังคมที่ไม่ติดข้องกับอารยธรรมหรือความเจริญทางวัตถุใดๆ ทั้งสิ้น ² ความดีตามคำสอนของเหลาจื้อและปราชญ์ในลัทธิเต๋าทั้งหลายก็คือ วิถีทางของเต๋าหรือสภาพที่สิ่งทั้งหลายดำเนินอยู่ตามกฎของธรรมชาติของสิ่งนั้นๆ นั้นเอง

ข. จางจื้อ

จางจื้อเป็นนักปรัชญาจีนโบราณที่สืบทอดแนวความคิดเรื่องเต๋าของเหลาจื้อ และเผยแพร่ให้กว้างขวางออกไป แนวความคิดของจางจื้อมีความโน้มเอียงไปสู่โลกุตระมากกว่าแนวความคิดของเหลาจื้อ เช่น คำสอนเรื่อง หู เหว่ย ของท่านมุ่งให้สลัดความยึดถือในสิ่งสมมุติทางสังคม เพราะถือว่เป็นสิ่งจอมปลอมที่มนุษย์สมมุติขึ้นมาเพื่อมอบเม่าให้หลงติดข้องอยู่กับข้อเสียดง ลาก ยศ

¹ พจนานุกรม จันทรสันติ, วิถีแห่งเต๋า หน้า 198.

² Fung yu-lan, History of Chinese Philosophy, p. 190.

สรรเสริญ ท่านจึงสอนการดำรงชีวิตที่อิสระโดยไม่ต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการของโลก แนวความคิดเรื่องความดีของจางจื่อพอจะแยกกล่าวเป็นข้อได้ดังนี้

1. ทัศนะเรื่องความดี

จางจื่อมีความเห็นว่าเราไม่อาจบัญญัติตายตัวลงไปได้ว่า "ดี" คืออย่างไร ต้องแล้วแต่ว่าทัศนะของคนที่มีมองสิ่งนั้นเป็นอย่างไร ในแง่นี้หมายความว่าจางจื่อเห็นว่า "ดี" ตามที่กำหนดไว้ในสังคมทั้งหลายเป็นความดีโดยการเปรียบเทียบเท่านั้นไม่ใช่ความดีที่มีอยู่อย่างสิ่งแท้จริง คนดีที่ไช้กันอยู่ในสังคมก็เพราะนำคนหนึ่งไปเปรียบเทียบกับอีกคนหนึ่ง เป็นการมองความดีในวงแคบเท่านั้น ทำให้มนุษย์มองเห็นความแตกต่างและพยายามบัญญัติว่าสิ่งใดดีสิ่งใดชั่ว แต่ความดีสำหรับจางจื่อเป็นเรื่องที่อยู่ด้วยตัวของมันเอง คือถามองในวงกว้างแล้วไม่สามารถจะเปรียบเทียบได้ว่าสิ่งหนึ่งดีกว่าอีกสิ่งหนึ่ง เพราะอะไรก็อะไรชั่วก็เป็นอยู่โดยธรรมชาติของสิ่งนั้นเอง ดังที่จางจื่อกล่าวไว้ว่า

เมื่อเรามองสิ่งต่าง ๆ ด้วยสายตาของเรา

จะไม่มีอะไรที่ดีที่สุด หรือเลวที่สุด

แต่ละสิ่งย่อมอยู่ตามสภาพของตัวเอง

โดยวิถีทางของตัวเอง

แม้จะดูประหนึ่งว่าดีกว่า

เมื่อเปรียบเทียบกับสิ่งอื่น

แต่เป็นการเปรียบในแง่ที่ว่าสิ่งนั้นดีกว่าโดยสภาพ

หากมองดูโดยตลอดแล้ว

จะไม่มีอะไรดีกว่าอะไร¹

2. มาตรฐานของความดี

เรื่องของความดีจะไร้อะไรเป็นเครื่องวัดนั้น จางจื่อมีความเห็นขัดแย้งกับลัทธิขงจื่อ เพราะจางจื่อเห็นว่าไม่ได้มีมาตรฐานเดียวอันใดที่เหมาะสมสำหรับวัดทุกสิ่งได้ดังที่ลัทธิ-

¹ ส. ศิวรักษ์, มนุษย์ที่แท้, หน้า 151.

ขงจื้อกล่าวไว้ ดังนั้นมนุษย์จึงไม่ควรตัดสินที่-ชั่วโดยใช้ตนเองเป็นมาตรฐาน เพราะที่-ชั่วย่อมมีความแตกต่างกันไปตามสภาพที่เป็นตามธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย คือสำหรับบุคคลหนึ่งอาจไม่ดีสำหรับบุคคลอื่น หรือชั่วสำหรับคนคนหนึ่งอาจดีสำหรับการดำรงชีวิตของสัตว์อื่นก็ได้ เช่นคนว่าการคลุกตัวอยู่ในโคลนตมเป็นสิ่งน่ารังเกียจ แต่ปลาไหลคงไม่ถืออย่างนั้น หรือคนถือว่าการตองป็นป่ายอยู่บนต้นไม้เป็นสิ่งน่ากลัวไม่น่าปรารถนา แต่ลิงคงมีความเห็นตรงกันข้ามจึงไม่ควรเอาตัวเราไปตัดสินความเป็นอยู่ของปลาไหลและลิงเป็นต้น ดังนั้นระเบียบประเพณีที่มีผู้กำหนดขึ้นเป็นระเบียบแบบแผนปฏิบัติกันมาย่อมเป็นเรื่องสลัษัษอน และมนุษย์ผู้กำหนดมาตรฐานใช้ตัวเองเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นว่าเขาจะเห็นดีเห็นงามด้วยตามที่ตนเห็น จางจื่อเห็นว่าป็นเรื่องที่ยากที่จะให้ทุกคนเห็นด้วยได้ เพราะสภาพการณ์หนึ่งก็ย่อมเหมาะสมกับคนหนึ่ง ไม่มีระเบียบใดที่จะเหมาะสมสำหรับทุกคนเพราะคนสวยสมัยโบราณถ้าดูสมัยนี้อาจจะไม่สวย หรือถึงตัวผู้ก็จะเห็นถึงตัวเมียนาพิศมัยทั้งที่คนเห็นว่าถึงนั้นน่าเกลียดจะเอาอะไรมาตัดสินได้อย่างไร ดังนั้นขงจื้อกล่าวว่า

ข้าพเจ้าขอถามท่านว่า เมื่อคนลงไปนอนในโคลนตมก็จะหายใจไม่ออก และจะตายไป แต่สำหรับปลาไหลเล่า ? ถ้าคนไปอยู่บนต้นไม้เขาก็จะกลัวจนตัวสั่น แต่สำหรับลิงเล่า ? ความเป็นอยู่ของ คน ลิง และปลาไหลนี้ สิ่งไหนเล่าที่จะรู้ถึงการเป็นอยู่ที่ดีและเหมาะสม?

มนุษย์กินผักและเนื้อเป็นอาหาร กวางกินหญ้า ตะขาบกินงู ส่วนนกฮูกและกาชอบกินหนู สิ่งเหล่านี้ใครเล่าที่เป็นผู้รู้จักรสอร่อยที่แท้จริง ?

ลิงตัวผู้ชอบลิงตัวเมีย กระต่ายตัวผู้เลือกกระต่ายตัวเมียเป็นคู่ของมัน ปลาไหลก็เช่นชมในปลาใหญ่ตัวอื่น เหมาะเซียง และหลี่ซี้ (สาวสวยสมัยโบราณ) ใ้รับการยกย่องว่าเป็นคนสวย แต่ควยสวยตาของปลาที่อยู่ในน้ำ นกที่บินอยู่ในอากาศ และกวางที่อยู่ในป่าเล่า ? สิ่งไหนจะเป็นผู้รู้ถึงความงามที่แท้จริง ?

จากทัศนะของข้าพเจ้า หลักมนุษยธรรม ระเบียบ ประเพณี และข้อกำหนดเรื่องถูก-ผิด เป็นสิ่งซับซ้อนยุ่งยาก ข้าพเจ้าจะรู้ถึงความแตกต่างระหว่างสิ่งเหล่านี้ได้อย่างไร ?

จากข้อความนี้ย่อมแสดงทัศนะของขงจื้ออย่างชัดเจนว่า ย่อมไม่มีมาตรฐานที่แท้จริงที่จะใช้วัดได้ ที่-ชั่ว ถูก-ผิด จึงเป็นเพียงสมมุติบัญญัติที่ยอมรับใช้กันอยู่ในสังคมเท่านั้น ซึ่งย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา จะยึดถือสิ่งใดเป็นมาตรฐานตายตัวไม่ได้ การกำหนดใช้กันในสังคมก็เป็นการจำกัดขอบเขตให้เท่านั้น สิ่งที่ดีจะมีอยู่ในแต่ละสิ่งย่อมเป็นสิ่งที่อยู่ในตัวของมันเอง สิ่งที่ดีโดยตนเองย่อมไม่ต้องไปกำหนดหรือตั้งกฎเกณฑ์อะไรให้เท่านั้น ซึ่งขงจื้อได้สอนว่า มนุษย์-

¹ Wing Tsit Chan, *A Source Book in Chinese Philosophy*, p.187-188.

ไม่จำเป็นต้องไปนิยามกำหนดขอบเขตให้แก่สิ่งใด เพราะโดยธรรมชาติแล้วสิ่งทั้งหลายย่อมดำเนินไปตามวิถีทางอันถูกต้องของมันอย่างมีระเบียบอยู่แล้ว ระเบียบแบบแผนของมนุษย์ไม่อาจไปค้ำครอบสิ่งที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติได้ เพราะสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติย่อมเป็นไปอย่างอิสระจากการกำหนดแบบแผนของมนุษย์โดยสิ้นเชิง ดังจางจ็อกกล่าวว่า

ความสุภาพที่ยิ่งใหญ่ที่สุด
 ย่อมเป็นอิสระจากแบบแผนทั้งปวง
 ความประพาศที่เต็มเปี่ยมที่สุด
 ย่อมเป็นอิสระจากการเอาใจใส่ใด ๆ ทั้งสิ้น
 ปัญญาอันบริสุทธิ์
 ย่อมปราศจากการวางแผนใด ๆ ทั้งสิ้น
 ความรักที่สมบูรณ์
 ย่อมปราศจากการแสดงออกใด ๆ ทั้งสิ้น
 นำใส่ใจจริงที่แท้
 ย่อมไม่ไปประกันอะไรเลย ¹

3. มนุษย์ที่แท้และบุคคลในอุดมคติของจางจ็อก

3.1 มนุษย์ที่แท้

จางจ็อกมีความเห็นว่ามนุษย์ที่ดำรงชีวิตอยู่ในปัจจุบันไม่ใช่วิถีทางของมนุษย์ที่แท้ เพราะมนุษย์ที่แท้ยอมดำรงชีวิตให้เป็นไปตามหลักหวูเหว่ย โดยไม่ต้องเสริมเติมแต่ง หรือโอ้อวดแก่สิ่งใด โดยการคิดค้นไปเองในสิ่งที่พันอำนาจหรือความสามารถของมนุษย์ มนุษย์ที่แท้ควรพอใจกับสิ่งที่สัมผัสได้ควายอายณะทั้ง 5 อันใดแก่มองเห็นควายตา ไคยั้นเสียดยควายหู ลิมรสควายลิ้น คมกลืนควายจมูก และรู้สึกเย็นรอน อ่อนแข็งควายกายสัมผัส โดยรับรู้ไปตามสภาพธรรมชาติของมัน ไม่ต้องโอ้อวดแก่สิ่งที่เข้ามามีในอายณะของตน และไม่ยึดมั่นต่อความคิดของตนเมื่อสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป มนุษย์ที่แท้ก็ยอมรับการเปลี่ยนแปลงนั้นแต่โดยดี ดังจางจ็อกกล่าวว่า

¹ ส. ศิวรักษ์, มนุษย์ที่แท้, หน้า 237.

มนุษย์ที่แท้ เห็นเท่าที่ตาเห็น โดยไม่เสริมเติมต่ออะไรให้ยิ่งไปกว่านั้น ได้ยินเท่าที่หูได้ยิน โดยไม่คาดฝันว่ามีเสียงอื่นที่ยิ่งหรือหย่อนไปกว่านั้น เขาเข้าใจสิ่งต่างๆ ตามความหมายของมัน โดยไม่พยายามหาความหมายอื่นใดที่แอบแฝงไว้นอกเหนือจากนั้น , วิธีทางของเขายอมเป็นไปโดยตรง แต่เขาก็พร้อมที่จะเปลี่ยนทิศทางเมื่อสถานการณ์งวาวคร - เปลี่ยน ¹

จางจื้อยังสอนอีกว่ามนุษย์ที่แท้ควรยอมเปลี่ยนแปลงวิธีการบางอย่างใดก็ตาม - สถานการณ์แสดงให้เห็นว่าวิธีการเดิมไม่เหมาะสมกับสภาพที่ดำเนินอยู่ โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงความเป็นจริงตามธรรมชาติ ดังที่จางจื้อได้ยกตัวอย่างเรื่องมนุษย์ที่ยอมเปลี่ยนแปลงบางอย่างเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เรื่องนี้ได้แก่เรื่องเซาสาม เย็นสี่ เรื่องมีอยู่ว่า

อะไรคือความหมายของเซาสาม เย็นสี่ มีเรื่องเล่าว่าในแคว้นซุงมีชายเลี้ยงลิงคนหนึ่ง ไคน้ำลูกท้อไปยังกรงลิง แล้วบอกแกพวกลิงว่า ' พวกเราจะได้รับลูกท้อสามผลในตอนเช้า และสี่ผลในตอนเย็น ' เมื่อไคน้ำลูกท้อพวกลิงพากันโกรธ ชายเลี้ยงลิงเห็นดังนั้นจึงเปลี่ยนวิธีพูดเสียใหม่ว่า ' งั้นเอาอย่างนี้ดีกว่า พวกเราจะได้รับลูกท้อสี่ผลในตอนเช้า และสามผลในตอนเย็น ' เมื่อพวกลิงได้ฟังดังนั้นก็พากันพอใจเป็นอันมาก ²

จากเรื่องนี้จะเห็นได้ว่าชายเลี้ยงลิงเพียงแต่เปลี่ยนวิธีการพูดของเขาเท่านั้น โดยมีได้เปลี่ยนจำนวนผลของลูกท้อที่จะให้ และไม่ได้คิดว่าลิงที่พวกมันไม่มีเหตุผล เพราะ - เขาเข้าใจถึงธรรมชาติที่แท้ของลิงว่าเป็นสัตว์ที่ไม่มีเหตุผล เขาจึงไม่พยายามเปลี่ยนนิสัยของพวกลิง แต่ได้แกขอบกพร่องในตัวเองให้เข้ากับธรรมชาติของลิงได้ ชายเลี้ยงลิงจึงจัดเป็นมนุษย์ที่แท้ตามที่คณะของจางจื้อได้

3.2 บุคคลในอุดมคติของจางจื้อ

จางจื้อได้จัดแบ่งบุคคลในอุดมคติของท่านเป็น 2 ประเภท คือ
ประเภทที่ 1 ทิพยมนุษย์ ซึ่งได้แก่ผู้ที่มีความเข้าใจในเต๋าอย่างลึกซึ้ง ยอมละทิ้งสังคมออกไปแสวงหาความวิเวกอยู่ตามป่าเขา ท่ามกลางธรรมชาติที่แท้จริงโดยศึกษา และทำความเข้าใจธรรมชาติอย่างแท้จริง จนกระทั่งตัวเองกลายเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติไป

¹ ส. ศิวรักษ์, มนุษย์ที่แท้, หน้า 157.

² Arthur Waley, Three Ways of Thought in Ancient China, p.27.

คนประเภทนี้ไม่มีอันตรายอะไรจะทำร้ายเขาได้ . หรือ เป็นคนประเภทที่เรียกว่าคนที่ตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้ คนประเภทนี้ไม่มีความเกรงกลัวต่อภัยธรรมชาติ ไม่โยคีกับทุกข์สุข แม้แต่การเกิดและการตายเขาก็ไม่ยึดถือว่าเป็น เรื่องที่สมควรค้ำใจหรือเสียใจ เพราะเขามีความเข้าใจดีว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีทางของธรรมชาติ คังจางจ้อได้บรรยายลักษณะของบุคคลประเภทนี้ไว้ว่า

ทิพยมนุษย์นั้นไม่มีสิ่งใดทำอันตรายเขาได้ แม้ว่าจะท่วมโลกก็ไม่อาจจุ่มตัวเขาได้ แมลมฟ้าอากาศจะแหงแลงจนถูกเขาถูกเป็นไฟ ก็ไม่อาจเผาเขาไหมหอกุใหม่ไปได้ หรือ มาตราความหนาวเย็นจนทุกสิ่งเป็นน้ำแข็งไปหมด ทิพยมนุษย์นั้นก็ไม่รู้สึกเดือดร้อน เขาขอมไม่หวั่นไหวตกใจ เพราะเหตุแห่งความสะอาดของสายฟ้าฟาด หรือเพราะเหตุแห่งความอึกทึกครึกโครมเพราะมหาวาตภัย เขารวมตัวของเขาเข้ากับความเป็นไปอันมหึมานี้เป็นเอกภาพเดียวกัน เพราะเหตุที่ความเปลี่ยนแปลงแห่งความเกิดและความตายจึงมีไต่แถวพานุมมาถึง ตัวเขา จักป่วยกลาวไปโยคีกับสุขทุกข์ยังเป็น เรื่องซึ่งชนิดหนึ่งที่เขาไม่เอาใจใส่ถึงเลยด้วยซ้ำไป ¹

ประเภทที่ 2 สัตย์บุคคล หมายถึงผู้ที่ยังดำรงชีวิตอยู่ในสังคมต้องคบหาสมาคมกับคนทั่วไป แม้จะต้องเกี่ยวข้องกับโลกแต่สัตย์บุคคลจะไม่ถูกอารมณ์ของโลกเหนี่ยวรั้งหรือรบกวนเขาได้ เพราะบุคคลประเภทนี้รู้ถึงความเป็นจริงตามสภาพที่เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่มีความต้องการเกียรติยศชื่อเสียงเหมือนคนอื่นๆ ในโลก - ไม่สนใจอดีตที่ผ่านมาแล้ว แม้จะมีชีวิตอยู่อย่างสุขสบายก็ไม่เมามัวกับสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านั้น คนประเภทนี้ตกไปอยู่ในที่ใดอารมณ์ของเขาย่อมไม่หวั่นไหว ตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้ การกินอยู่เป็นไปอย่างง่ายๆ อารมณ์่องใสปราศจากการกังวลใดๆ ทั้งสิ้น คนประเภทนี้เป็นคนหลับก็ไม่ฝัน ยามตื่นก็ไม่สนใจในเรื่องการเกิดและการตาย เพราะเขามีความรู้อย่างแจ่มแจ้งว่าเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปตามธรรมชาติ คังจางจ้อได้บรรยายลักษณะของสัตย์บุคคลไว้ว่า

อันธรรมชาติที่ว่าจักต้องมียุคนิจหรือสัตย์บุคคลจึงจักมีความรู้อย่างแท้จริงเกิดขึ้นมาได้ สัตย์บุคคลนั้นขอมเป็นผู้ไม่รู้สึกคำตอยและไมฟุ้งเฟ้อโอ้อวด ไม่ปรารถนาชื่อเสียงใด ๆ ทั้งสิ้น อดีตที่ล่วงเลยมาเขาไม่ตามพะวงมันอีก ชีวิตแมจะราบรื่นก็ไม่เกิดความมัวเมา

¹ เสถียร โพธิ์นันทะ, เมธีตะวันออก, หน้า 372-373.

ผู้ที่มิคุ้นเคยกับชีวิต เช่นนี้ ถึงมาตราว่าจะต้องขึ้นไปบนที่สูง เขาก็ไม่กลัวว่าจะพลัดตก ตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม อัญญาธรรม อภิญญาธรรมทำให้เขาหวั่นไหวมิได้ เพราะเขาใคร่จะแจ้งในเตา ความรู้ของเขามีโชควิษัยอย่างทีสุ่มัญจนจะเข้าใจได้ สัตย์บุคคลใช้เวลาหลับเขาย่อมไม่ฝัน ตื่นอยู่ก็ไม่มีอารมณ์เศร้า การกินอยู่ของเขาเป็นไปอย่างงายๆยังไม่พิถีพิถันใดๆ ทั้งสิ้น สัตย์บุคคลยอมไม่ยินดีในความเป็นอยู่ และไม่โศกในยามมรณ เขายอมไม่โลกถอกการ เกิดของเขา หรือปฏิเสธต่อความตายของเขา เขาเห็นว่าความเกิดความตายเป็นเรื่อง แส่นจะธรรมดา ¹

ทัศนะเรื่องบุคคลในอุคมคติของจางจื้อนี้ ท่านถือว่าชีวิตในอุคมคติก็คือการ ดำรงชีวิตอย่างง่าย ๆ สอดคล้องกับธรรมชาติดั้งเดิม มีจิตใจที่ปราศจากกิเลสตัณหา ปล่อยให้ ชีวิตดำเนินไปอย่างเรียบง่ายดุจการไหลของกระแสน้ำ การยินดีในการเกิดและเศร้าโศกเสียใจในการตายเป็นเพียงเรื่องมนุษย์บัญญัติเท่านั้น เป็นสิ่งที่มนุษย์ให้ค่าแก่นั่นไปเอง แต่โดยธรรมชาติแล้วการเกิดและการตายเป็นแต่เพียงการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปของธรรมชาติ เมื่อมองดูธรรมชาติโดยส่วนรวมก็ไม่พบความพิเศษแต่อย่างใด เพราะการตายก็เป็นจุดจบและ จุดเริ่มต้นใหม่ในตัวเอง ส่วนการเกิดก็คือการเริ่มต้นและจุดจบในตัวเอง เพราะจางจื้อเห็นว่าทุกครั้งที่มีสิ่งใดเกิดขึ้นมาย่อมเข้าใจกันว่าสิ่งนั้นต้องตายในที่สุด และการตายก็ย่อมจะมีการ เกิดใหม่ในตัวเองไปเรื่อย ๆ ไม่สิ้นสุด ดังที่จางจื้อกล่าวไว้ว่า

การเกิดเป็นจุดเริ่มต้นและจุดจบในตัวเอง ส่วนการตายนั้นก็เป็นจุดจบและจุดเริ่มต้นในตัวเองด้วยเหมือนกัน ดังนั้นการมีชีวิตและความตายเป็นสิ่งที่มิได้อยู่แต่ในความเห็น ของมนุษย์เท่านั้น ถ้ามองในทัศนะของสิ่งนี้วันครแล้ว การเกิดและการตายไม่มีความหมายอะไรเป็นพิเศษเลย ²

เมื่อจางจื้อมีทัศนะต่อเรื่องการเกิดและการตายอย่างนี้ ไม่ใช่เพียงแต่สอน ผู้อื่นอย่างเดียว ตัวท่านเองได้นำมาปฏิบัติจริงในชีวิตของท่านด้วย กล่าวคือเมื่อภรรยาของท่าน ตายลงแทนที่ผู้คนจะเห็นท่านเศร้าโศกเสียใจเช่นที่คนทั่ว ๆ ไปปฏิบัติกัน แต่จางจื้อกลับนั่งที่กลอง

¹ เสถียร โพธิ์นันทะ, เมธีตะวันออก, หน้า 373-374.

² Donald J. Munro, Concept of Man in Early China, (California, Standford University Press, 1969,) p. 128.

One can say that birth is its beginning and end death its end and beginning. "Life" and "death" are human terms and are meaningless from the standpoint of eternity"

ร้องเพลงอย่างปกติเหมือนไม่มีใครตายในบ้านของท่าน เมื่อมีผู้ถามเชิงตำหนิท่านท่านได้นำหลักความเชื่อดังกล่าวแล้วมาอธิบายให้เห็นว่าการเศร้าโศกเสียใจไม่ใช่สิ่งที่ควรกระทำเลย เพราะคนคนหนึ่งไม่เคยมีมาก่อน เมื่อเกิดมาแล้วตายไปก็เหมือนเดิม คือเป็นการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปเหมือนตุลึงสี่ แม่จะจิตใจหรือเสียใจก็ไม่อาจยับยั้งการเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินอยู่ตามธรรมชาติได้เลย ดังที่เล่ากันว่า

เมื่อภรรยาของจางจื้อท่าย เพื่อนสนิทของท่านไปเยี่ยมที่บ้านพบว่าจางจื้อกำลังนั่งดวงชาตีที่ภาชนะมีร่องเพลงอยู่อย่างสำราญใจ เพื่อนของจางจื้อก็กล่าวตำหนิว่า "ภรรยาของท่านที่โช้ววีทรวมทุกซอกกันมาเป็นเวลาช้านานและได้ให้กำเนิดบุตรชายคนหัวปีแก่ท่านตลอดจนได้เลี้ยงดูบุตรชาย-หญิงจนเติบโตโตตาจากท่านไป การที่ท่านไม่มีน้ำตาดักหยดเคี้ยวแสดงความอาลัยหลอนก็เป็นเรื่องสุดจะทนอยู่แล้ว แต่ที่ท่านกลับมานั่งตีกลองร้องเพลงเสียอีก ข้าพเจ้าไม่อาจกล่าวไควาการกระทำของท่านเลวร้ายเพียงไร"

จางจื้อตอบว่า "ที่ท่านกล่าวมานั้นไม่จริงเลย เพราะตอนที่หลอนตายใหม่ ๆ ข้าพเจ้าก็รูงววยใจไม่เป็นสุขเลย แต่เมื่อข้าพเจ้ามาระลึกไควาก่อนที่หลอนจะเกิดมานั้นหลอนก็ไม่มีอยู่ก่อน ทั้งรูปร่างและแกนสาร ต่อเมื่อแกนสารรวมกับวิญญาณและรูปร่างแล้วหลอนจึงเกิดมา การเปลี่ยนแปลงนั้นก็เหมือนกับารหมุนเวียนไปของตุลึงสี่นั่นเอง มาบัดนี้หลอนก็ไดนอนหลับอย่างมีความสุขในภพสุคติอันใหญ่โตและนิรันดรแล้ว ถ้าข้าพเจ้ามีมานั่งรูงววยโศกเศร้าเสียใจอยู่ ก็ยอมเป็นการไม่เข้าใจถึงกฎอันนิรันดรของธรรมชาติ เมื่อคิดไควังนี้แล้ว ข้าพเจ้าจึงไควระงับความเศร้าโศกเสียใจลงไคว" ¹

จากตัวอย่างข้างต้นนี้พบว่าหลักความคิดของจางจื้อขัดแย้งกับหลักคำสอนของขงจื้อมาก เพราะขงจื้อสอนให้มนุษย์เอาใจใส่ต่อประเพณี การไว้ทุกข์ให้แก่คนตายเป็นพระเพณีที่สำคัญมากประเพณีหนึ่ง แต่จางจื้อไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เลย ทั้งนี้ยอมยืนยันไควถึงหลักคำสอนของจางจื้อที่สอนว่าตี-ชัว เป็นสิ่งที่แฝงอยู่ในธรรมชาติตั้งแต่เริ่มของมัน มนุษย์ไม่อาจบัญญัติตี-ชัวขึ้นมาตัดสินสิ่งทั้งหลายตามความต้องการของตนเองไควเลย เพราะถ้ายอมให้มนุษย์เป็นผู้บัญญัติตี-ชัวก็จะได้แต่ตีชัวควยการเปรียบเทียบเท่านั้นดังที่ วัง สือ ซาน ไควแสดงความคิดเห็นถึงคำสอนที่ขัดแย้งกันระหว่างจางจื้อกับลัทธิขงจื้อว่า

¹Adams Beck, The Story of Oriental Philosophy, (New York; New York Home Library, 1942,) pp. 280-281.

จะเห็นได้ว่าความคิดของจางจื๊อแตกต่างจากลัทธิขงจื๊อ เพราะลัทธิขงจื๊อสอนให้มุ่งปรับปรุงพัฒนาธรรมชาติของมนุษย์แต่ละบุคคลให้เจริญก้าวหน้าในมากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ โดยการใช้การศึกษา แต่จางจื๊อมีความคิดเห็นที่ตรงกันข้ามคือ เชื่อในเรื่องกฎธรรมชาติ ส่งเสริมให้ปล่อยธรรมชาติของทุกสิ่งทุกอย่างไว้อย่างที่มันเป็นอยู่ โดยไม่ต้องไปแก้ไขตัดแปลงอะไรทั้งสิ้น การศึกษาตามแบบลัทธิขงจื๊อไม่มีความจำเป็นอะไร¹

4. ทัศนะเรื่องการปกครองที่ดี

ทัศนะเรื่องการปกครองของจางจื๊อคล้ายตามคำสอนเรื่องการเปลี่ยนแปลงอันเป็นธรรมชาติของท่านเอง ท่านได้ให้ทัศนะเรื่องการปกครองพอจะกล่าวเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

4.1 การปกครองโดยไม่มีรัฐบาล เนื่องจากจางจื๊อคัดค้านการสร้างอารยธรรมในสังคมมนุษย์ ส่งเสริมความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ โดยไม่ต้องมีกฎหมายหรือระเบียบประเพณีใดๆ มาบังคับ ให้ทุกคนดำรงชีวิตตามวิถีทางของธรรมชาติ มีศีลธรรมตามธรรมชาติ อารยธรรมทางวัตถุเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์เกิดกิเลสตัณหาเอวรัคเอวรัคเปรียบกัน ไม่มีความจริงจังต่อกัน อารยธรรมจึงเป็นเครื่องจู่โจมมนุษย์ไม่ให้ดำเนินชีวิตไปตามธรรมชาติของตนได้ แต่ถ้าไม่มีความเจริญทางวัตถุเสียแล้วมนุษย์ก็จะเป็นการประพฤตินิยมมนุษยธรรม ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องมีรัฐบาลมากอยกกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตให้แก่มนุษย์ เพราะรัฐบาลก็ได้แต่ผูกตัวเองเป็นนักปราชญ์พากันหลอกลวงประชาชนให้สนองความต้องการของนักปราชญ์นั่นเอง ทำให้คนในสังคมเริ่มต่อสู้แย่งชิงผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน อุดมคติทางการเมืองของจางจื๊อจึงได้แก่ให้มนุษย์ทุกคนสามารถปกครองตนเองได้ เพราะการปกครองโดยมีรัฐบาลคอยออกกฎหมายหรือกำหนดระเบียบแบบแผนให้สังคมประพฤติปฏิบัติตามนั้นจะไม่สามารถอำนวยประโยชน์อะไรให้แก่ประชาชนได้ และยังเป็นอันตรายแก่ประชาชนอีกด้วย ดังหนังสือจางจื๊อ² บทที่ 18 เขียนไว้ว่า

การปกครองทั้งหมดและกฎของสังคมได้กำหนดความดีเป็นอยู่อย่างเดียวกัน เพื่อเป็นมาตรฐานของความประพฤติและสั่งให้คนทั้งหมดทำตามมาตรฐานนี้ นี่เป็นการบังคับโดยใช้กำลังอำนาจในกรณีซึ่งสิ่งที่ตั้งใจจะช่วยเหลือประชาชนนั้น ผลที่ออกมามีเพียงประการเดียวคือเป็นการทำอันตรายแก่ประชาชน³

¹ Wing Tsit Chan, A Source Book in Chinese Philosophy, p. 178.

² หนังสือจางจื๊อ เป็นหนังสือประมวลคำสอนของจางจื๊อที่สำนักศิษย์รวบรวมขึ้น.

³ Fung yu-lan, History of Chinese Philosophy, p. 228.

จางจื้อโค่แสดงความคิดเห็นต่อไปอีกว่าไม่เคยมีรัฐบาลใดที่จะสามารถประสบผลสำเร็จในการปกครองอย่างแท้จริง เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เห็นว่าพยายามจัดการปกครองอีกต่อไปเลย จึงปล่อยให้สังคมดำเนินต่อไปสู่สภาพของชนชาติดั้งเดิมของมันดีกว่า เพื่อว่าความดีงามตามธรรมชาติของโลกจะโค่ไม่สูญเสียไป ดังที่จางจื้อกล่าวไว้ว่า

ข้าพเจ้าเคยได้ยินมาเกี่ยวกับการปล่อยโลกว่าตามธรรมชาติ ปล่อยให้มันไว้ตามสภาพ ข้าพเจ้ายังไม่เคยได้ยินเกี่ยวกับการเขายุงเกี่ยวปกครองโลก เราควรปล่อยให้มันไว้ตามสภาพเพื่อมิให้ชนชาติดั้งเดิมของมันสูญเสียไป เราควรปล่อยให้มันไว้ตามธรรมชาติเพื่อมิให้ความดีของมันบงกชพรอง และถ้าหากโลกมิได้สูญเสียชนชาติดั้งเดิมไป มิได้สูญเสียคุณความดีไป เหตุใดจึงต้องมีรัฐบาลปกครองเล่า¹

4.2 นักปกครองที่ไม่ดี จางจื้อสอนว่านักปกครองที่ดีตามทัศนะของลัทธิขงจื้อเป็นนักปกครองที่เฉลียว เพราะนักปกครองตามลัทธิขงจื้อพยายามออกกฎหมายและกฎข้อบังคับในสิ่งที่นักปกครองเหล่านั้นคิดว่าดีชั่วเอาเองตามใจชอบ แต่สำหรับจางจื้อที่ชั่วไม่ใช่สิ่งที่จะนำมาเปรียบเทียบกันได้ จางจื้อจึงเห็นว่านักปกครองเหล่านั้นไม่เข้าใจกฎของธรรมชาติ จึงทำให้เกิดผลร้ายแก่ประชาชนผู้ถูกปกครองเพราะไม่ถูกต้องกับธรรมชาติของประชาชน ดังมีเรื่องเล่าประกอบเรื่องนี้ไว้ว่า

ในสมัยก่อนมีผู้จับนกทะเลตัวหนึ่งไคนอกเมืองหลววงของแคว้นฉู่ กษัตริย์แห่งแคว้นฉู่ได้เสด็จออกไปรับนกมา พระองค์โค่ประทานเหลาองุ่นอย่างคึกคักให้นกกิน และในพิธีทางศาสนามีการบรรเลงดนตรีให้นกฟัง ตลอดจนนำเนื้อวัวอย่างคึกคักมาให้นกกิน แต่นกทะเลมิได้สนใจที่จะกินจะกินสิ่งใดเลย ภายใน 3 วันนกก็ตาย²

การที่มีเหตุอันน่าสลดใจเช่นนี้เกิดขึ้นก็เนื่องมาจากความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของกษัตริย์แห่งแคว้นฉู่ที่ไม่เข้าใจธรรมชาติของนก ทำให้พระองค์ปฏิบัติตนโค่โดยใช้ความปรารถนาของพระองค์เองเป็นเครื่องตัดสินความต้องการของนก เพราะถ้าหากกษัตริย์แห่งแคว้นฉู่เข้าใจธรรมชาติของนกเป็นอย่างดีแล้วพระองค์ควรปล่อยนกให้กลับไปใช้ชีวิตในทะเลอย่างอิสระตามธรรมชาติของมัน ดังที่จางจื้อกล่าวคำหนักนกกษัตริย์แคว้นฉู่ไว้ว่า "ถ้ากษัตริย์ -

¹ พงนา จันทรสันติ, วิถีแห่งเต๋า, หน้า 44, (อ้างมาจาก Burton Watson; The Complete Works of Chang Tsu.)

² Fung yu-lan, History of Chinese Philosophy, p. 228.

แห่งแคว้นดูโคปฏิบัติต่อนกตามฐานะที่มันเป็นนกแล้วไซ้ ท่านคงจะปล่อยนกให้อยู่ในป่าที่บีโทอง
เที่ยวไปในที่โล่งอย่างอิสระ ให้วิ่งเล่นในลำธารและทะเลสาบจับปลากินเป็นอาหาร บินถลา-
รอนไปมา และพักผ่อนตามธรรมชาติของมันอย่างสงบ" ¹

จางจื่อเห็นว่านักปกครองในลัทธิขงจื้อก็เช่นเดียวกันกับกษัตริย์แคว้นดูโคเลี้ยงนก
นั่นเอง คือนักปกครองต้องการให้ประชาชนมีความสุขโดยใช้ความสุขพอใจของตนเองเป็นเครื่อง
ชี้ขาดว่าประชาชนต้องการเช่นเดียวกับตนจึงกำหนดแนวทางให้ประชาชนประพฤติตามในสิ่งที่ตน
เห็นว่า เป็นสิ่งดีและถูกต้องแล้ว แต่ผลกลับทำให้ประชาชนเป็นทุกข์

4.3 นักปกครองที่ดี (หรือคนที่สมควรเป็นกษัตริย์) จางจื่อเสนอแบบนักปกครอง
ที่ดีว่าต้องรู้อิงธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์ การจัดการปกครองที่ดีของนักปกครองที่ดีที่จางจื่อมี
ความเห็นเช่นเดียวกับเหลาจื่อ คือ ให้ปกครองโดยไม่มีการปกครองแต่อย่างใดเลย คือ
สมควรปล่อยให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ของตนไปตามธรรมชาติ และจะไม่แก่งแย่งชิงดีกัน
ถ้าผู้ปกครองไม่ออกกฎหมายบังคับประชาชนให้ปฏิบัติตาม ประชาชนก็จะอยู่อย่างมีความสุขได้
ด้วยตนเอง จางจื่อได้เสนอหลักในการปกครองที่ดีไว้ว่า

ละเลิกการวางแผนเสียเถิด

อย่าเป็นเลยพระราชทานรักและทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม
พยายามตอบสนองขอ เรียกรอง

จากสัจจะภายในตนเอง

ยุติการก่อความเดือดร้อนให้ตนเองและราษฎรเสีย

ถ้าทำได้เช่นนั้น ประชากรราษฎรจะหายใจไต่สะควก

จะมีโอกาสโคตร่างชีวิต

โดยสงครามก็จะยุติลงได้เอง ²

จางจื่อเห็นว่าถ้านักปกครองไม่ปกครองโดยคล้อยตามธรรมชาติของมนุษย์
แต่ออกกฎหมายมายังคับมนุษย์ ก็เหมือนกับเอาบังเหียนไปใส่ค่อม้า หรือเอาเชือกไปสนจุมูกวัว

¹ ฉูไจ้ และวินเบอร์กั้ไจ้, ปรัชญาจีน, แปลโดย สกล นิลวรรณ, หน้า 129.

² ส. คิวรั๊กซ์, มนุษย์ที่แท้, หน้า 242.

นั่นเอง ดังนั้นอะไรที่มันเป็นอยู่แล้วตามธรรมชาติก็จงอย่าไปต่อเติมหรือตัดทอนมันเสีย เพราะการทำเช่นนั้นเป็นการสร้างความยุ่งยากให้เกิดขึ้นโดยทั่วไป ดังหนังสือจางจื๊อตอนที่ 8 กล่าวไว้ว่า

ข้าของเป่ย์คั้นสั้น แต่ถาเราพยายามไปต่อขาให้มัน เป่คั้นก็จะรู้สึกเจ็บปวดและรำคาญมาก ข้าของนกกระยางนั้นยาว ถาเราพยายามตัดขาของมันให้สั้นลง นกกระยางก็จะได้รับความทรมาน ดังนั้นเราจึงไม่ควรตัดสิ่งที่ยาวอยู่แล้วตามธรรมชาติทิ้งไป และไม่ตองตอสิ่งที่มันสั้นอยู่แล้วตามธรรมชาติด้วย ¹

จางจื๊อได้เสนอลักษณะของนักปกครองที่ดีว่าต้องเป็นผู้ที่ปล่อยทุกสิ่งทุกอย่างให้ดำเนินไปตามธรรมชาติของมัน ทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลายก็จงปล่อยไว้เช่นนั้นไม่ต้องซุกซุนมาใช้ ไม่เป็นผู้เสียใจหรือตีใจต่อการเปลี่ยนแปลงที่ต้องเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ยอมรับความสำเร็จและความล้มเหลวในสภาพเดียวกัน คือไม่ยินดีหรือผิดหวังกับสภาพนั้น แม้จะปกครองโลกทั้งโลกก็ไม่ยึดถือว่าอะไรเป็นของตนเอง ดังจางจื๊อกล่าวไว้ว่า

คนที่สมควรเป็นกษัตริย์ ได้รับความชอบนี้ และเก็บไว้ในใจ
เปิดใจไว้วาง แฉความกรุณาออก ดึงทั้งหมดมาสู่ตน
ปล่อยทองให้คงแผงอยู่ตามภูเขาลูก
ไม่สนใจที่จะได้ทรัพย์สินสมบัติของผู้ใด
ไม่ปรารถนาความมั่งคั่งหรือเกียรติยศ
ไม่เป็นข้อยินดีที่อายุยืน และก็ไม่เสียใจที่อายุสั้น
ความสำเร็จไม่ใช่สิ่งซึ่งน่าจะมาโอ้อวด
และความล้มเหลวก็ไม่น่าอับอาย
ทรงอำนาจไว้ทั้งโลก แต่ก็ไม่เอาอะไรมาให้ตนเองเลย
ความยิ่งใหญ่ของเขาอยู่ที่รู้ว่าสรรพสิ่งรวมกันเป็นหนึ่ง
ความเป็นและความตายมีค่าเท่ากัน ²

¹ Fung yu-lan, History of Chinese Philosophy, p. 229.

² ส. ศิวรักษ์, มนุษย์ที่แท้, หน้า 125.

4.4 หลักเหตุช่วยเหลือ เป็นหลักที่สำคัญสำหรับการปกครอง การปกครองตามธรรมชาติก็คือการใช้หลักเหตุช่วยเหลือในการปกครอง โดยปล่อยให้ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามที่มันควรจะเป็น นักปกครองจึงไม่ต้องมัวพะวงกับการออกกฎหมาย การสร้างอารยธรรม หรือประเพณีใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะการสร้างอารยธรรมนี้เองที่เป็นเหตุให้เกิดความวุ่นวายขึ้นมากมายในสังคม เพราะคัดแปลงสิ่งต่าง ๆ จนสูญเสียธรรมชาติดั้งเดิมไปหมด สิ่งที่ยึดแย้งกับธรรมชาติก็เกิดขึ้นดังที่จางจื๊อกล่าวไว้ว่า

เมื่อเนินเขาถูกเกลี่ยให้เรียบ
ที่ลุ่มแถบนั้นก็ถูกเติมจนเต็มเขินหมก
และเรือรัฐบุรุษและนักกฎหมาย
ตลอดจนนักเทศน์ในเรื่องหน้าที่หายไป
โจรกรรมก็พลอยหมดไปด้วย
แล้วโลกก็จะสงบสุข
เพราะขอโต้แย้งทางจริยธรรม
และหลักเกณฑ์ทางศีลธรรมนี้เอง
ที่อาชญากรรมอันยิ่งใหญ่ต่าง ๆ จำต้องเกิดขึ้น¹

หลักเหตุช่วยเหลือที่จางจื๊อเสนอให้ใช้เป็นหลักปกครองนั้น ทอมัส เมดคัน ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า

แท้ที่จริงเหตุช่วยเหลือมิใช่การไม่กระทำ หากเป็นการกระทำที่สมบูรณ์ เพราะเป็นการกระทำที่ปราศจากกิจกรรม กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มิใช่เป็นการกระทำที่เป็นทางหากออกไปจากฟ้าดิน มิใช่เป็นไปเพื่อขัดแย้งกับแรงผลักดันของความเป็นหนึ่งเดียว หากเป็นไปโดยบรรสานสอดคล้องกับธรรมชาติ โดยเขาได้กับสิ่งซึ่งเป็นไป นับได้ว่าเป็นอิสระโดยแท้ เพราะไม่ต้องใช้ความรุนแรง ไม่ต้องใช้วิธีหึงสุจริต ไม่ต้องถูกจำกัดหรือขึ้นอยู่กับความต้องการหรือความปรารถนาส่วนตัว ไม่ขึ้นอยู่กับทฤษฎี หรือความคิดของตน²

หากทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไปตามหลักเหตุช่วยเหลือแล้ว ทุกอย่างจะเกิดขึ้นและดำเนินไปด้วยความเรียบง่าย โดยไม่ต้องการวางแผนการอะไร เพราะทุกสิ่งทุกอย่างมีแผน-

¹ ส. ศิวรักษ์, อ้างไว้ใน มนุษย์ที่แท้, หน้า 120.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 49.

การและจุดมุ่งหมายในตัวเองอยู่แล้ว เช่นเดียวกับดอกไม้บาน เราไม่จำเป็นต้องรู้ว่ามันจะบานเมื่อไร ดอกไม้ก็จะบานเองในเวลาที่เหมาะสมของมัน มันเป็นไปอย่างเหมาะสมสอดคล้องตามวิธีทางของเค้า ดังจางจ็อกกล่าววว่า

เมื่อใส่เกือกได้พอดี
ไม่ต้องคิดถึงตีน
เมื่อใส่เข็มขัดได้อย่างดี
ไม่ต้องนึกถึงพุง
เมื่อใจถูกตอง
ไม่ต้องคิดคำนหรือคิดสนับสนุน ¹

ง.5 รัฐบาลที่ดี ทัดชนะเรื่องรัฐบาลที่ดีของจางจ็อกคล้ายกับแนวความคิดของเหล่าจื่อ คือปล่อยทุกสิ่งทุกอย่างไว้ตามธรรมชาติเดิมของมัน ดังกล่าวแล้วว่าอุดมคติของจางจ็อกคือการปกครองที่ไม่มีรัฐบาล แต่ถาจำเป็นต้องมีรัฐบาลจางจ็อกก็ได้เสนอแบบอย่างรัฐบาลที่ดีไว้ด้วย คือให้คงสภาพดั้งเดิมของคนในสังคมไว้โดยไม่บิดเบือนให้ผิดคนไป ดังจางจ็อกกล่าววว่า

ข้าพเจ้ารู้ถึงการปล่อยโลกว่าตามสภาพโดยไม่เข้าไปแทรกแซง ข้าพเจ้าไม่รูวว่าจะทำอะไรอย่างไร รัฐบาลการปล่อยอะไรไว้ตามเดิม เพื่อบุคคลจะใคร่ไปทำธรรมชาติของตนเองเสียสภาพไป การไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวยอมช่วยไม่ใหม่มนุษย์กลายเป็นสิ่งซึ่งไม่ใช่-มนุษย์ เมื่อมนุษย์ไม่ตัดรอนหรือบิดเบือนจนพ้นจากความเป็นมนุษย์ไป เขายอมมีโอกาสที่จะดำรงชีพอยู่ได้ วัตถุประสงค์ของรัฐบาลควรอยู่ที่ตัวเอง ²

ความคิดเรื่องรัฐบาลที่ดีของจางจ็อกจึงขัดกับลัทธิขงจื่อ เพราะในลัทธิขงจื่อสนับสนุนให้รัฐบาลส่งเสริมคนดีให้เด่นชัดขึ้นมาเพื่อเป็นตัวอย่างแก่คนอื่น ๆ จะใคร่ทำตาม แต่จางจ็อกเห็นว่าการยกย่องคนดีตามแบบของลัทธิขงจื่อจะทำให้คนเกิดความอิจฉาริษยา การโจรกรรมก็จะเกิดขึ้นมากมายในสังคม จางจ็อกกล่าววว่า

ถาคนดีได้รับการยกย่อง
โลกนั้นก็เต็มไปด้วยความอิจฉาริษยา

¹ ส. ศิวรักษ์, มนุษย์แท้, หน้า 193-194.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 121.

ถ้าคนฉลาดได้รับรางวัล
 โลกนี้ก็จะเต็มไปด้วยโจรกรรม
 ท่านไม่สามารถทำให้คนเป็นคนดีหรือคนซื่อ
 ด้วยการสรรเสริญคุณความดีและวิชาความรู้¹

สรุป ทักษะทางการเมืองของจางจื่อเกี่ยวกับการปกครองโดยใช้หลักหัวเหวียนนั้น คงเป็นไฉ่แต่ในอุดมคติเท่านั้น เพราะมนุษย์ทุกคนย่อมมีธรรมชาติที่จะพัฒนาตนเองและสังคมไปสู่ความมีอารยธรรม จึงอาจมีคนเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่จะเกิดทักษะอย่างนี้ได้ แล้วรวมใจกันใช้ชีวิตอย่างเช่นสังคมยุคก่อนอารยธรรม ซึ่งจางจื่อก็คงทราบดีว่าทักษะของท่านไม่อาจนำมาปฏิบัติได้จริงในสังคม แต่อย่างไรก็ตามปรัชญาจางจื่อเป็นปรัชญาที่มองทุกสิ่งทุกอย่างโดยส่วนรวม ไม่เน้นเฉพาะสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นพิเศษ เพราะจางจื่อถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างเกิดมาจากเต๋าและกลับไปรวมกับเต๋า ทักษะของจางจื่อคล้ายกับเหลาจื่อมาก คือทั้ง 2 ท่านทำหน้าที่การสร้างอารยธรรมของมนุษย์เป็นการฟื้นฟูวิถีทางของธรรมชาติ จึงคัดค้านการสร้างอารยธรรมของสังคมทุกรูปแบบ ทั้ง 2 ท่านถือว่าสังคมก่อนอารยธรรมเป็นสังคมอุดมคติของตน แม้วาปรัชญาจางจื่อสืบทอดมาจากปรัชญาเหลาจื่อ แต่ก็มีข้อแตกต่างกันอยู่บ้างคือ

1. ทักษะเรื่องคนดี เหลาจื่อถือว่าคนดีคือคนที่อยู่ในสังคมได้โดยปกติ แต่ใช้ชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย และสามัญ ส่วนจางจื่อเห็นว่าคนดีที่สุดก็คือคนที่ละทิ้งสังคมไปอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ
2. ทักษะเรื่องการปกครองที่ดี เหลาจื่อเสนอว่าการปกครองที่ดีคือผู้ปกครองจัดการปกครองโดยที่ประชาชนไม่รู้ตัวว่าถูกปกครอง สนับสนุนการปกครองประเทศเล็กมีพลเมืองน้อย แต่จางจื่อเสนอว่าไม่สมควรที่จะมีรัฐบาลปกครองประเทศ เพราะประชาชนจะไคร่ดำเนินชีวิตของตนให้เป็นไปตามสภาพของธรรมชาติ และการปกครองเป็นการฝืนสภาพตามธรรมชาติของมนุษย์

¹ ส.ศิริรักษ์, มนุษย์แท้, หน้า 220

3. หยางจ้อ

ปรัชญาหยางจ้อ(หรือเอียงจ้อ) เป็นปรัชญาปัจเจกภาพนิยมหรืออัตนิยม เป็นปรัชญา
 เค้าที่มีคำสอนไปในทางลบ(negative) คือเป็นปรัชญาวัตถุนิยมสุดโต่ง คำสอนเรื่องความดี
 ของหยางจ้อตรงกันข้ามกับลัทธิขงจ้ออย่างสิ้นเชิง

1. ความคิดคือการแสวงหาความสุขใส่ตนเอง

หยางจ้อมีความเชื่อเรื่องชะตากรรม คือสอนว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นและ
 ดำเนินไปในจักรวาลเป็น เรื่องที่ถูกชะตากรรมกำหนดไว้แล้วทั้งสิ้น ดังนั้นมนุษย์ไม่จำเป็นต้อง
 ผูกพันอยู่กับขนบธรรมเนียมประเพณี(หลัก) ความกตัญญู ความเมตตา กรุณา คุณธรรม มนุษยธรรม
 หรือสิ่งใดทั้งสิ้น ทางที่ผิดที่สุดที่หยางจ้อเสนอคือ ให้คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนให้มากที่สุด
 เพราะวาสัญชาตญาณของสัตว์โลกทั้งหลายนั้นย่อมมีความรักตนเองด้วยกันทุกตัวตน มนุษย์ทั้ง-
 หลายจึงไม่จำเป็นต้องสนใจต่อประโยชน์ของผู้อื่น ถ้าทุกคนต่างคำนึงถึงแต่ประโยชน์ของตน
 และไม่สนใจต่อประโยชน์ของผู้อื่นแล้วสังคมก็อยู่อย่างปกติสุข

หยางจ้อสอนว่ามนุษย์ไม่ควรพลาดโอกาสในการแสวงหาความสุขแม้แต่ชั่วขณะ-
 หนึ่ง เขาสอนให้หาความสุขเฉพาะหน้าซึ่งเป็นความสุขทางอายตนะของร่างกายเป็นส่วนใหญ่
 เสถียร โพธิ์นันทะ ได้แสดงเหตุผลของหยางจ้อเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า

ฉะนั้น ถ้ามนุษย์เห็นแต่ประโยชน์สุขเฉพาะหน้าของตนให้มาก มนุษย์จะใฝ่ไม่เบียด-
 เบียด เอรุวัคเอาเปรียบกันก็เนื่องมาจากเหตุที่มนุษย์ไม่พอใจต่อความสุขแม้แต่เล็กน้อย
 เฉพาะหน้า มีความทะยานอยากคิดสร้างวิมานในฝัน เมื่อไม่สมประสงค์ หรือความ-
 ทะยานอยากรุนแรงจะเร่งให้ความฝันเป็นความจริงทันอกทันใจ มนุษย์จึงแก่งแย่งเบียด
 เบียดกันขึ้น สังคมจึงไม่ปกติสุข คนมีฐานะอย่างไร มีความเป็นอยู่อย่างไรก็พอใจที่จะ
 แสวงหาความสุขตามฐานะความเป็นอยู่ ไม่ยอมเสียประโยชน์เฉพาะหน้า เพื่อไปแก่ง-
 แย่งความสุขในอนาคตที่กลางเดือนไซร้ การเบียดเบียนเอาเปรียบกันที่โหดจะเกิดขึ้นได้¹

เหตุที่หยางจ้อให้คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนก็เพราะว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่ภายในตนเอง
 ส่วนการสนใจสิ่งภายนอกหรือสิ่งที่อยู่เหนืออำนาจของตนนั้นไม่เป็นความสุข และยังจะสร้าง-

¹เสถียร โพธิ์นันทะ, เมธีตะวันออก, หน้า 390.

ความทุกข์กังวลอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ในสังคมมีแต่สิ่งจอมปลอม เช่น เกียรติยศ ชื่อเสียง ความ-
 ใจ ความฉลาด ความสิ้นหวัง สมหวัง ความสูงส่งและความต่ำต้อยเป็นต้น แต่ทุกคนมีสิ่งที่
 เหมือนกันนั่นคือความตาย ไม่มีใครหลีกเลี่ยงความตายได้ เมื่อตายแล้วทุกคนยอมเนาหมั้น
 โดยเท่าเทียมกัน ไม่สามารถแยกได้ว่าคนใดมีเกียรติ คนใดต่ำเกียรติ ดังนั้นเราจะมีวาม
 กังวลทำไมกับสิ่งที่มนุษย์พากันปรุงแต่งในสังคมปัจจุบัน และการที่คนเป็นห่วงในชีวิตหน้า หรือ
 ชีวิตหลัง ตายไปแล้วก็เป็นเรื่องไร้เหตุผล ทุกคนควรแสวงหาความสุขเพลิดเพลินกับชีวิต
 ปัจจุบันนี้เป็นดีที่สุด ทั้งนี้หย่างจ้อไค้ให้เหตุผลสนับสนุนคำสอนของท่านไวว่า

สิ่งทั้งหลายนับพันนับหมื่นที่มีชีวิตอยู่ย่อมมีความแตกต่างกัน แต่มีความตายเท่าเทียม
 กันทุกสิ่ง ในการมีชีวิตอยู่บางคนเป็นคนฉลาด บางคนโง่ บางคนมีเกียรติยศชื่อเสียง
 บางคนไร้เกียรติ สิ่งเหล่านี้คือความแตกต่าง

ส่วนในความตายทุกคนเนาหมั้น มีกลิ่นเหม็น แผลกสลายและเสื่อมสูญไปในที่สุด
 สิ่งเหล่านี้คือความเท่าเทียมกัน

ความฉลาด ความโง่ ความมีเกียรติ ต่ำเกียรติ อยู่นอกเหนืออำนาจของสิ่งทั้งหลาย
 ความเนาหมั้นและการเสื่อมสลายก็อยู่นอกอำนาจเช่นกัน เพราะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะ
 สร้างขึ้นได้ด้วยตัวเอง สิ่งทั้งหลายนี้เสมอกัน(ทุกสิ่งกลับไปสู่ธรรมชาติ) บางคนตาย-
 เมื่ออายุ 10 ขวบ บางคน 100 ปีจึงตาย แมคนฉลาดและปราชญ์ก็ตายเช่นกัน คนดู-
 ร้าย และคนโง่ก็หนีความตายไม่พ้น ในการมีชีวิตอยู่ใครรับการยกย่องว่าเป็นกษัตริย์นัก-
 ปราชญ์ แต่ในความตายมีแต่ซากศพที่เนาหมั้น ในการมีชีวิตเป็นกษัตริย์ทรราชในความ
 ตายก็เนาหมั้นเช่นกัน ในเมื่อทุกคนต่างก็ต้องตายเป็นซากศพที่เนาหมั้นเหมือนกัน เรา
 จึงควรริบหาความสุขเพลิดเพลินกับชีวิตปัจจุบันของเราเถิด จะมีหวังกังวลถึงฐานะหลัง-
 ตายไปแล้วอยู่ทำไม¹

2. ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่ดำเนินไปตามธรรมชาติ

จากข้อความข้างต้นที่ยกมาให้เห็นถึงทัศนะของหย่างจ้อไค้ว่าท่านได้สอนถึง
 ความสุขที่เป็นสิ่งดีที่สุดสำหรับมนุษย์ที่จะต้องแสวงหาและสร้างให้เกิดขึ้นในตน โดยการสนอง
 ตอบความต้องการของอายตนะของตน อย่าไปขัดขวางความสำราญของอายตนะเหล่านี้ของ
 เรา ผลของความเชื่อเช่นนี้ชีวิตที่ดีย่อมหมายถึงเสรีนิยม ด้วยเหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า "ปล่อย
 ชีวิตให้เป็นไปอย่างเสรี อย่าไปขัดขวางหรือจู้จี้ไว้ ปล่อยให้พึงสิ่งที่มันชอบ ปล่อยให้หา

¹ Wing Tsit Chan, A Source Book in Chinese Philosophy, pp. 310 - 311.

คู่สิ่งที่มีนปรารถนา ปล่อยให้จุมูกคมกลิ่นที่มีนพิสมัย ปล่อยให้ปากไค้พูดสิ่งที่มีนพอใจ ปล่อยให้กายไค้สัมผัสกับสิ่งที่มีนต้องการ ปล่อยให้จิตใจจินตนาการตามที่ฟังประสงค์" 1

ดังนั้นถ้าเราสนองความต้องการจากภายในตัวเองได้มากเท่าไร ชีวิตก็ยิ่งมีค่า และน่าอยู่ต่อไปมากขึ้นเท่านั้น เพลิดเพลินจนถึงสุดยอดและเป็นชีวิตที่ดีเยี่ยม เพราะหยางจ้อถือว่าการที่มีมนุษย์แสวงหาความสุขเฉพาะหน้าเช่นนี้ไค้ไค้เพราะผู้นั้นเข้าใจธรรมชาติของตนอย่างแท้จริง ดังที่หยางจ้อกล่าววว่า

... เพราะวาชีวิตมีอยู่ก็จงปล่อยชีวิตให้ เป็นไปตามวิถีทางแห่งธรรมชาติของมัน ฉะนั้นจงแสวงหาหนทางตอนุสนของความอยาก ก่อนที่ความตายจะมาถึง เพราะวาความตายนั้นกำลังคืบคลานไค้ลเข้ามา จงปล่อยให้ความตาย เป็นไปตามวิถีทางแห่งธรรมชาติ ฉะนั้นจงแสวงหาความเกษมสำราญให้ไค้มากที่สุดเท่าที่จะแสวงหาไค้ ไฉนเราจะตองมา กังวล ทำไไมวาความตายจะมาถึงเมื่อไร ? 2

3. ความไม่เข้าใจในธรรมชาติทำให้สังคมสับสนวุ่นวาย

ในเมื่อที่คนะ เรื่องความดีของหยางจ้อคือการถือประโยชน์เฉพาะหน้าเช่นนี้แล้ว หยางจ้อยังมีความเห็นว่าความดีที่มนุษย์ทั้งหลายยอมรับกันอยู่นั้นเป็นความหลงผิดทั้งสิ้น และเหตุที่ทำให้มนุษย์หลงผิด เพราะมนุษย์ไม่เข้าใจธรรมชาติที่แท้จริงของตนเองที่ทำให้มนุษย์พากันหวังในสิ่งที่ยู้นอกเหนืออำนาจของตนและที่สังคมเกิดความวุ่นวายเพราะมนุษย์พากันกลัวความผิดหวังจากสิ่งที่ยู้นั้น ดังหยางจ้อกล่าววว่า

มนุษย์ไม่สามารถจะดำรงชีวิตอยู่อย่างสบายไค้ เพราะวามนุษย์ปรารถนาสิ่งดี- ประการ คือ อายุยืน ชื่อเสียง มยศศักดิ์ และโภคทรัพย์ ซึ่งเมื่อไค้มาแล้วจะทำให้มนุษย์ตองกลัวผี กลัวคน กลัวผู้มีอำนาจ และกลัวโทษทัณฑ์ มนุษย์จึงขัดกับธรรมชาติ และถูกครอบงำโดยสภาพภายนอกทั้งหลาย แต่ตามมนุษย์ดำรงชีวิตคล้อยตามชะตากรรม มนุษย์คงจะไม่ปรารถนาสิ่งทั้งสิ้น มนุษย์จะเป็นบุคคลที่คล้อยตามธรรมชาติและถูกควบคุมโดยอัติตา ซึ่งอยูภายในตัวของตน 3

1 จูใจ และวินเบอร์ไก้, ปรัชญาจีน, แปลโดย สกต นิลวรรณ, หน้า 146.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 151.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 150.

4. บุคคลในอุคมคติของหยางจื่อ

บุคคลในอุคมคติของหยางจื่อคือบุคคลที่ดำรงชีวิตอยู่ในวิถีแห่งโลกีย์สุข มุ่งแสวงหาความเกษมสำราญเพียงประการเดียว โดยไม่มีกฎเกณฑ์ อำนาจหรือประเพณีใด ๆ มาขัดขวางยับยั้งได้ ความคิดของหยางจื่อก็คือให้กลับไปคืนสู่สภาพธรรมชาติอันเรียบง่าย ปราศจากการเสแสร้งปรุงแต่งใด ๆ ทั้งสิ้น เป็นบุคคลที่ปล่อยให้ชีวิตดำเนินไปอย่างอิสระเสรีโดยไม่ต้องสนใจกับชื่อเสียงเกียรติยศ และไม่ต้องกลัวสิ่งใดแม้กระทั่งความตาย

อุคมคติของหยางจื่อดำเนินไปตามหลักที่ว่า "แต่ละคนเพื่อตนเอง" และจงอย่าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องของคนอื่น จึงจะเป็นบุคคลที่มีคุณค่าในชีวิตของตน ซึ่งขัดกับลัทธิขงจื่อที่มุ่งสอนให้มนุษย์ปฏิบัติต่อกันอย่างที่เราเรียกว่า "เอาใจเขามาใส่ใจเรา" ซึ่งคำสอนเรื่องนี้เองหยางจื่อได้รับคำตำหนิจากเม้งจื่อปราชญ์ลัทธิขงจื่อคนสำคัญว่า "หยางจื่อไม่ยอมถอนขนแฉียงเส้นเดียว แม้ว่าการกระทำเช่นนั้นเพื่อจะได้โลกทั้งโลกไว้ในอำนาจก็ตาม" ¹ ซึ่งสำหรับหยางจื่อแล้วกลับมีความเห็นว่าสิ่งที่อยู่ภายในอำนาจของตนเอง หรือสิ่งที่เกิดในตนเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ดังนั้นการที่ท่านให้ความสำคัญกับขนเพียงเส้นเดียวมากกว่าโลกทั้งโลก ก็เพราะขนเส้นเดียวนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในตนเองจึงเป็นของควรหวงแหน เพราะเป็นสิ่งที่สำคัญ ดังที่หยางจื่อแสดงถึงความสำคัญของสิ่งที่เกิดภายในตนว่าเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าสิ่งที่อยู่นอกตัวไว้ว่า "มนุษย์ต้องอาศัยสิ่งต่าง ๆ เป็นอาหาร ธรรมชาติของมนุษย์มิใช่เป็นไปเพื่อใจกำลัง แต่เพื่อใช้เหตุผล เหตุผลเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เพราะว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในตัวมนุษย์เอง ส่วนพลังนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีค่า เพราะว่าเป็นสิ่งที่นำเข้ามาจากภายนอกตัว" ²

5. ทิศนะทางการเมือง การปกครอง

ทิศนะทางการเมืองของหยางจื่อได้ยึดหลักที่ว่า "อย่าเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับผลประโยชน์ของผู้อื่น" จึงเห็นว่าการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นปกครองเป็นสิ่งไม่จำเป็น เพราะการมีผู้ปกครองก็คือการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับประโยชน์ของผู้อื่น ตลอดจนคัดค้านหลักจริยธรรมและกฎเกณฑ์

¹ Charles A. Moore, The Chinese Mind, p. 39.
Who would not have plucked out single hair though he might benefited the whole world by doing so.

² ฉู่ไฉ่ และวินเบอร์กั๊ฉู่, ปรัชญาจีน, แปลโดย สกกล นิลวรรณ, หน้า 150.

ทางสังคมใด ๆ ที่เป็นเครื่องผูกพันมนุษย์ เพราะขัดกับความปรารถนาของมนุษย์ เนื่องจากความสุขเพลิดเพลินทางอายตนะเป็นวัตถุประสงค์เพียงประการเดียวของมนุษย์ ถ้ามนุษย์จะต้องถูกพันธนาการควยระเบียบข้อมบังคับและกฎหมายแล้ว หย่างจ้อเห็นว่ามนุษย์ไม่สมควรจะมีชีวิตอยู่ เพราะอยู่ไปก็ไม่มีประโยชน์อะไร ดังที่หย่างจ้อกล่าวไว้

เราถูกบังคับโดยการลงโทษ และถูกชักนำโดยกฏไร้รางวัล เราถูกผลักดันควยเกียรติยศ ที่อูเลียง และถูกจับผิดโดยกฎหมาย ทำให้เราต้องมีธุระยุ่งอยู่ตลอดเวลาเพื่อพยายามหาสิ่งทีเปลวประโยชน์ในปัจจุบัน และแสวงหาความรุ่งโรจน์หลังจากตายไปแล้ว จงเป็นตัวของตัวเองเถิด จงปล่อยหูให้ไคฟังสิ่งที่มันอยากฟัง ปล่อยตาให้ไคดูสิ่งที่มันอยากเห็น ปล่อยไ้โหรงกายและจิตใจไคตัดสินใจ-คิดไปตามที่มันปรารถนา ถ้าเราต้องสูญเสียความสุขในปัจจุบันของเราไป และไม่สามารถปลดปล่อยตนเองไ้พ้นเครื่องพันธนาการไปไคแม่สักชั่วขณะหนึ่ง มันก็ไมแตกตางอะไรกับไคการถูกลามโซหรือติดตราง¹

สรุป หย่างจ้อนั้นแม่จะสอนหลักตาง ๆ โดยเน้นความสำคัญของเตาเช่นเดียวกับเหล่าจ้อและจางจ้อก็ตาม แต่เห็นไคชัดเจนวาหย่างจ้อมีแนวความคิดไปตางวัตตุนิยมขณะที่เหล่าจ้อและจางจ้อเป็นจิตนิยม เพราะหย่างจ้อเห็นว่าสภาพของธรรมชาติที่มนุษย์รับรู้ไคควยอายตนะของตนเป็นสภาพที่แท้จริงที่ปราศจากการปรุงแต่งไค ๆ ทั้งสิ้น มนุษย์จึงไมมีความจำเป็นไคทีจะต้องเป็นธรรมชาติของตนเอง ความดีก็คือการปล่อยทุกสิ่งทุกอย่างไคำเนินไปตามที่มันอยาก การหักห้ามความปรารถนาของตนเองเป็นความชั่ว เพราะเป็นการเป็นธรรมชาติ ความปรารถนาของมนุษย์ทีเกิดจากภายในของแตละบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่มีความค่าที่ควรหวงแหนดมากที่สุด ดังนั้นมนุษย์ทีสิจึงไคแกมมนุษย์ทีมีชีวิตอยู่เพื่อตัวเองและไมไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องของบุคคลอื่น

แนวปรัชญาหย่างจ้อถาพิจารณากันแต่เพียงผิวเผินก็อาจทำให้มีความเห็นคล้อยตามไคง่าย แต่ถาพิจารณาอย่างละเอียดแล้วหย่างจ้อส่งเสริมความสุขทีได้รับทางกายวาเป็นสิ่งที่ที่สุดทีทุกคนควรแสวงหามาให้ไคตามทีตนปรารถนา ซึ่งจะไมสามารถสร้างความสงบสุขในสังคมไคเพราะตามธรรมชาติของมนุษย์โดยทั่ว ๆ ไปยอมมีความปรารถนาไมมีทีสิ้นสุด ดังนั้นถาไมมีจารีตประเพณี คุณธรรม และมนุษยธรรม มาควบคุมความปรารถนาแล้ว มนุษย์ก็จะแสวงหาความสุขจนเกินขอบเขตจนทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนไคโดยง่าย ปรัชญาหย่างจ้อจึงไมสามารถนำมาใช้กับสังคมไคจริง

¹ Wing Tsit Chan, A Source Book in Chinese Philosophy, p. 310.